

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 11 (1995)

Ο θεσμός των ξένων δικαστών στις ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας

Ελένη Κόλλια

doi: [10.12681/deltiokms.47](https://doi.org/10.12681/deltiokms.47)

Copyright © 2015, Ελένη Κόλλια

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κόλλια Ε. (1995). Ο θεσμός των ξένων δικαστών στις ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 11, 45–83. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.47>

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ*

Στόν καθηγητή Félix Bourriot

Στά πλαίσια της πόλεως-κράτους, η άπονομή της δικαιοσύνης από ξένους δικαστές συνιστά όχι μόνο νομικό αλλά και πολιτικό φαινόμενο σημαντικό για την επιβίωση της δημοκρατίας.¹

*Αφθονες μαρτυρίες, σχεδόν αποκλειστικά επιγραφικές, παρουσιάζουν το φαινόμενο αυτό ευρύτατα διαδεδομένο σ' όλο τον ελληνικό κόσμο, ενώ μνεία τους συναντάται δύο φορές σέ κείμενα τοῦ Πλουτάρχου² καί τοῦ Πο-

* Ἀπό τή θέση αὐτή θά ἐπιθυμοῦσα νά ἀπευθύνω εὐχαριστίες στόν καθηγητή κ. Π.Μ. Κιτρομηλίδη, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδωσε τὸ ἔνασμα γιὰ τὴ συγγραφή αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ καί μὲ ἐνεθάρρυνε στήν ὀλοκλήρωσή του, καθὼς καί στοὺς καθηγητές κ.κ. Ἰ. Βελισσαροπούλου-Καράκωστα, Félix Bourriot, Ph. Gauthier, G. Huxley γιὰ τίς πολὺτιμες ὑποδείξεις τους. Ἐπίσης θά ἤθελα νά ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου στήν καθηγήτρια κ. Βάσα Κοκτορίνη, ἡ ὁποία ἐκτός τοῦ ὅτι διάβασε τὸ κείμενο, μὲ μύησε στήν ἐπιστήμη τῆς ἐπιγραφικῆς.

1. L. Robert, «Les juges étrangers dans la cité grecque», *Ξένιον. Festschrift für Pan. J. Zepos*, I, Ἀθήνα- Φράμπουργκ-Κολωνία 1973 (= *Ξένιον*), σσ. 779-780. Ph. Gauthier, «Les cités hellénistiques: épigraphie et histoire des institutions et des régimes politiques», *Πρακτικά τοῦ Η' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἑλληνικῆς καί Λατινικῆς Ἐπιγραφικῆς*, Ἀθήνα 1982, (= *Πρακτικά*), I, Ἀθήνα 1984, σ. 102: «A l'intérieur des cités les conflits sociaux persistent, avec des haut et des bas, à la période hellénistique. Mais les conséquences politiques sont moins graves qu'à la période précédente. Devenant peu à peu le seul régime acceptable, la démocratie doit survivre, d'une manière ou d'une autre, aux luttes sociales. Dans ce processus, la généralisation progressive du recours aux juges étrangers est un phénomène capital, que seules les inscriptions nous permettent d'étudier: grâce à elles, plus de deux cents exemples sont aujourd'hui connus».

2. Βλ. Πλουτάρχου, *Ἠθικά*, Περὶ τῆς τὰ ἔγγωνα φιλοστοργίας, 493 Α-Β: *Ἐκκλητοὶ κρίσεις καί ξενικῶν δικαστηρίων ἐπαγωγὰ τοῖς Ἑλλήσι τὸ πρότον ἀπιστία τῇ πρὸς ἀλλήλους ἐπενοήθησαν, ἀλλοτριῆς δικαιοσύνης ὥσπερ ἑτέρου τινὸς τῶν ἀναγκαίων μὴ φνομένου παρ' αὐτοῖς δεηθεῖον. Ἄρ' οὖν καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν προβλημάτων ἕνια διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς ἐπὶ τὴν τῶν ἀλόγων φύσιν ζῶων ὥσπερ ἀλλοδαπὴν πόλιν ἐκαλοῦνται, καὶ τοῖς ἐκείνων πάθει καὶ ἤθεισιν ὡς ἀνετεῖκτοις καὶ ἀδεκάστοις ἐπιθεῖαι τὴν κρίσιν;*

λυβίου.³ Στη Μικρά Ἀσία γνωρίζει μεγάλη ἀκμή ἤδη ἀπὸ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν διαδόχων καὶ ἀργότερα τῶν ἡγεμόνων τῶν ἑλληνιστικῶν βασιλείων· βάσει τῶν μέχρι στιγμῆς στοιχείων, υἱοθετεῖται ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 2ο αἰ. π.Χ. τουλάχιστον, πλήττοντας οὐσιαστικά τὸ πνεῦμα ἀνεξαρτησίας τους, ἐνῶ ἐπεκτείνεται μέχρι τῆ ρωμαϊκῆς περιόδου. Οἱ ξένοι δικαστὲς προλείαναν τὸ ἔδαφος γιὰ τὶς μεταβολὲς πού θὰ πραγματοποιηθοῦν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους στὸ πεδίο τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Στὴν ἑλληνιστικὴ Αἴγυπτο, οἱ πρῶτοι Πτολεμαῖοι εἶχαν ἤδη ὀδηγηθεῖ στὴ δημιουργία ξενικῶν δικαστηρίων.⁴ Τὰ δικαστήρια αὐτὰ προοιωνίζαν τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐπάρχων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, οἱ ὁποῖοι μετέβαιναν στὶς περιοχὲς τῆς ἐπικράτειάς τους ὅπου δικάζαν τὶς διαφορὲς μεταξὺ ἐπαρχιωτῶν.⁵

Ἡ σύγκριση πού ἐπικρατοῦσε ἕως πρόσφατα, λόγω τῆς ἑλλιποῦς σφαιρικῆς μελέτης τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ, παρακίνησε τὸν L. Robert στὴ διατύπωση ἀκριβοῦς ὀρισμοῦ καὶ στὴ διάκρισή του ἀπὸ ἄλλους παρόμοιους θεσμοὺς:

1) Οἱ ξένοι δικαστὲς ἦσαν *καλοὶ κάγαθοι*⁶ πολῖτες μᾶς πόλεως, τῆς ἐκκλήτου πόλεως, ἢ ὁποῖα ἀποδεχόμενη τὴν παράκληση μᾶς ἄλλης πόλεως· κάρτους, τοὺς ἀπέστελλε ἐκεῖ γιὰ νὰ ἐπιλύσουν διαφορὲς μεταξὺ πολιτῶν ἢ νὰ τὶς ἐκδικάσουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς πατρίδας τῶν διαδίκων.

2) Ἡ διαίτησις ἀποτελεῖ παραπλήσια μορφή, διαφέρει ὁμως: α) ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενο· διενεργεῖται γιὰ ἑδαφικὴ κυρίως διαφορὰ μεταξὺ δύο

3. Πολυβίου, *Ἱστορία*, XXVIII 9-11: *τοὺς δὲ περὶ Σιωιγῆν καὶ Διοπείτην, δικαστὰς [Ῥοδίου] ὑπάρχοντας κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν καὶ διαφερομένους ἐκ τινῶν ἰδίων πρὸς τὸν Εὐμένην, λαβομένους ἔφη τῆς ἀφορμῆς ταύτης πάσας ἀνατετροφέναι τὰς τιμὰς τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦτο πεποιημένοι παρὰ τὸ τῶν Ἀχαιῶν δόγμα καὶ παρὰ τὴν δοθείσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν, καὶ τὸ μέγιστον, παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλῶς ἔχον.* Βλ. τὶς καθοριστικὲς γιὰ τὴν ἐρμηνεία καὶ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ θεσμοῦ παρατηρήσεις τοῦ M. Holleaux ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὸ 1925 εἶχε ἐπισημάνει ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ Ῥοδίου δικαστὲς τῶν ὁποίων ἡ ἐθνικότητα εἶχε παραληφθεῖ ἢ παραλλαγθεῖ ἀπὸ ἄλλους ἱστορικοὺς, καὶ ἐπαναδιατύπωσε τὴν ἀποφύ του στὸ ἔργο του *Etudes d' epigraphie et d' histoire grecques*, I, Παρίσι, 1938, σσ. 441-443.

4. Βλ. π.χ. *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 20, 1, I, *Die Inschriften von Iasos*, Βόννη 1985 (=I.v. Iasos), 82. J. καὶ L. Robert, *Bulletin Epigraphique* (=Bull. Ep.), 1961, σ. 466. N. Lewis, *Life in Egypt under Roman Rule*, Ὁξφόρδη 1983, σσ. 186-87. Γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικότερα τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης βλ. J. Modrzejewski, «La legislation royale des Lagides» *Mélanges Seston*, 1974, σσ. 374-376.

5. Βλ. Ἰ. Βελισσαροπούλου-Καράωστα, *Θεσμοὶ τῆς ἀρχαιότητος, I, ἡ πόλις*, Ἀθῆνα-Κομοτηνὴ 1987, σ. 212.

6. Βλ. ἐνδεικτικά: *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 1, *Inscripfen von Erythrai und Klazomenai*, τόμ. 1, Βόννη 1972 (=I.v. Erythrai), 121, 9-10· 122, 22-23, 33. F. Frhr. Hiller von Gaertringen, *Inscripfen von Priene*, Βερολίνο 1906 (=I.v. Priene), 53, 19-20. Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ *καλοῦ κάγαθοῦ* γενικά, βλ. τὸ πρόσφατο ἔργο τοῦ F. Bourriat, *Kalos Kagathos – Kalokagathia*, τόμ. 1-2, *Spudasmata*, τόμ. 58/1-2 (1995).

κρατῶν, συνήθως ὁμορων, β) ὡς πρὸς τὸν τρόπο διευθετήσεως· ἐπαφίεται μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τῶν δύο πλευρῶν σὲ μιὰ τρίτη, ἢ ὁποῖα ἀσκεῖ διατησία καὶ ὄχι δικαστικὴ ἐξουσία, ὅπως συμβαίνει στὴν πρώτη περίπτωση.⁷

3) Τέλος, οἱ διαφορὲς ποῦ ἐκκρεμοῦν μεταξύ δύο πόλεων ἢ μεταξύ πολιτῶν δύο πόλεων κρίνονται ἀπὸ δικαστὲς τρίτης πόλεως στὴν ὁποία προσφεύγουν τὰ συμβαλλόμενα μέρη· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ θέματα διεθνούς δικαίου ποῦ ἐπαφίονται σὲ κρίση ἐκπροσώπων τρίτης πόλεως, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ὑπὸ μελέτη θεσμὸ ποῦ περιλαμβάνει ἐσωτερικὲς διενέξεις, διαφορὲς μεταξύ συμπατριωτῶν καὶ συμπληρώνει ἢ ἀντικαθιστᾷ τὴ λειτουργία τῶν τοπικῶν δικαστηρίων σὲ περιόδους κρίσεως,⁸ ὅπως θὰ ἀναπτύξουμε στὸ οἰκεῖο κεφάλαιο.

Σὲ πολλὰ κείμενα τὰ ξένα δικαστήρια ἀποκαλοῦνται *μετάπεμπτα*⁹ καὶ οἱ δικαστὲς *μετάπεμπτοι*.¹⁰ Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ γιὰ

7. Βλ. L. Robert, *δ.π.*, σσ. 768-770· J. καὶ L. Robert, *Bulletin Epigraphique* (=Bull. Ep.), 1970, σ. 306: «La différence est radicale entre l' activité des juges étrangers dans les cités grecques et celle des arbitres appelés pour un conflit territorial entre deux cités»· *δ.π.*, 1971, σ. 405: «...à propos des 5 juges de Cassandreia dans le différend territorial entre Melitaia et Peumata, note 66, confusion entre les arbitrages internationaux et les juges étrangers dans une cité, qui sont deux situations radicalement différentes...»· *δ.π.*, 1973, σ. 241.

8. Βλ. L. Robert, *Opera Minora Selecta* (=Op. Min.), V, σσ. 79-80· τοῦ ἴδιου, *Ξένιον*, σ. 780.

9. Βλ. Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 34, *Die Inschriften von Mylasa*, I, Βόννη 1987 (=I.v. Mylasa), 631, 13-14: *σπεύσαιντός τε τοῦ ἡμετέρου δήμου --- μετὰπεμπτον δικαστήριον...*· Στὶς τρεῖς ἐπόμενες περιπτώσεις ἐγινε προσπάθεια νὰ ἀναγνωρισθοῦν στὴ λέξη *μετάπεμπτα* τὰ δικαστήρια ποῦ προέρχονταν ἀπὸ τὸ Κοινὸν τῶν Λυκίων βλ. *Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes* (=IG), III, 563 σημ. 6: «Tribunalia communis memoravit Strabo, XIV, 3, 3»· *αὐτ.*, 14-15 (Γλῶσ πρὶν τὸ 43 π.Χ.): *καὶ ταμεύσαντα τοῦ κοινοῦ καθαρῶς καὶ ἐπισφραγίσαντα μεταπέμπτων δικαστηρίων καὶ προστάνα τῆς δουδικίας ἰσως καὶ δικαίως*· *δ.π.*, 680, 7 (Πάταρα): *καὶ νομογραφίσαντα Λυκίους, καὶ ὑποπιπραχίσαντα, καὶ ἐπισφραγίσαντα τῶν μεταπέμπτων δικαστηρίων ἰσως...*· *δ.π.*, 736, 5-6 (Ροδῖοπολις): *ἐν δὲ τῷ Λυκίῳ ἔθνη? ἐρατεύσαντα] καὶ ἐπισφραγίσαντα τῶν μεταπέμπτων δικαστηρίων καὶ ὑποφυλακίσαντα ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ [τῶν τέκνων,...]*· Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἀποκρούσθηκε ἀπὸ τὸ L. Robert, «Etudes Epigraphiques», *Op. Min.*, II, σ. 889 καὶ σημ. 6 καὶ τὸν J.A.O. Larsen, «Tituli Asiae Minoris» II, 508», *Classical Philology* 38 (1943), σσ. 249-50, οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν στὸν ὄρο *μετάπεμπτα* τὰ δικαστήρια ποῦ διαμορφώθηκαν κατὰ διαστήματα ἀπὸ δικαστὲς ἄλλων πόλεων.

10. Βλ. O. Kern, *Die Inschriften von Magnesia am Meander*, Βερολίνο 1900 (=I.v. Magnesia), 101, 7-9· IG, XII 5, 869, 55· I.v. Erythrai, 116, 3· 117, 2. Στὸ ψήφισμα I.v. Priene, 52, 3-4 *ἐπειδὴ οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ [τ]οῦ δήμου τοῦ Πιρηνείου μετάπεμπτοι... Παρ]μενίσκος*· Α[ττάλλ]ου, ----], ὁ ἐκδότης προσεθήσθη νὰ ἀποδείξει ὅτι *μετάπεμπτοι* ἐννοοῦνται οἱ προεβυτέες, θέση ποῦ ὁ L. Robert, «Notes épigraphiques», *Op. Min.*, I, 1969, σ. 237 σημ. 5, ἀρνεῖται καὶ ἀποκαθιστᾷ: *μετάπεμπτοι ἀνδρες vel δικασται*· *Μενίσκος* σημειώνοντας ὅτι ἴσως πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο δικαστὴ ποῦ ἐστάλη στὴ Λαοδικεῖα ἐπὶ Λύκῳ (I.v. Priene, 59, 10)· Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 5, *Die Inschriften von Magnesia*

νά δηλώσει τή χώρα-ἀποστολέα καί στή μέση με τήν ἔννοια *καλῶ*, προσκαλῶ κάποιον με ἀπεσταλμένο.¹¹ Ὁ μετάπεμτος ἀπαντᾶται καί ὡς ξενοκρίτης σέ ἀντιδιαστολή με τόν *ξενοδίκη* ὁ ὁποῖος δικάζει ὑποθέσεις μεταξύ συμμάχων.¹²

Αἴτηση δικαστηρίου

Ὅπως προαναφέραμε ὡς πρῶτο στάδιο τῆς διαδικασίας χαρακτηρίζεται ἡ αἴτηση δικαστηρίου. Ὑποβάλλεται, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀπό τήν πόλη τῶν διαδίκων στήν πατρίδα τῶν δικαστῶν ὑπό τύπον ψηφίσματος στοῦ ὁποῖο ἐκφράζεται ἡ παράκληση ἀποστολῆς δικαστῶν.¹³

Στίς ἐπιγραφές, κυρίως σ' αὐτές πού διασώζεται τὸ πρῶτο τμήμα με τήν αἴτηση δικαστηρίου, παρατηροῦμε τήν ποιικιλία τῶν ἐκφράσεων:

Ἡ Μαγνησία τοῦ Μαϊάνδρου ἀπευθύνεται στήν Πιρηνή *ὑπέρ αἰτήσεως δικαστηρίου*,¹⁴ διατύπωση πού συναντᾶται σέ πολλές μαρτυρίες. Ἐκτός ἀπό

am Sipylos, Βόνη 1978 (=I.v. *Magnesia am Sipylos*), 7, 6: [---]να μεταπέμτους ἄνδρας [ἐγ Κίου] ἢ κατὰ τόν L. Robert, «Etudes d' épigraphie grecque», δ.π., II, σ. 1063 σημ. 4 [ἐγ Κίου vel παρὰ Κίου]. Σέ ψήφισμα τῆς Σάμου πρὸς τμήν ἱατροῦ πού εἶχε θεραπεύσει ξένους δικαστές, οἱ ὁποῖοι ἀσθένησαν κατὰ τήν ἀποστολή τους, ὁ G. Klaffenbach, «Samische Inschriften», *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung* (=A.M.) 51 (1926), σ. 29 στ. 22-26 ἀποκαθιστᾶ: [...καί τῶν παρὰ ...]των δικαστῶν παραγενομένων εἰς τήν πόλιν ἡμῶν καί].... ἐνώ κατὰ τὸ L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 107 τὸ κενό τῶν στίχων 22-23 μπορεῖ νά συμπληρωθεῖ: [καί μεταπέμ]των δικαστῶν.

11. H.G. Liddell-R. Scott, λ. μεταπέμτω· L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 35· I.v. *Erythrai*, 117, 7-11: ὅπ[ως οὖν ὁ τε δῆμος] φαίνεται μνεῖαν ποιούμενος τῶμ φιλοπό[νων καί δικ]αίως κρινάντων τὰς κρίσεις καί ἀξίως τῆς [τῆ πατρίδος] τῆς ἀποστειλῆσης αὐτοῦς καί τοῦ δήμου [τοῦ μετα]πεμψαμένου....

12. Βλ. J.A.O. Larsen, δ.π., σ. 253 σημ. 55· L. Robert, «Etudes Epigraphiques», *Op. Min.*, II, σ. 889 καί σημ. 3. Ἀντίθετα: A.M. Woodward, «Excavations at Sparta, 1924-25 Sparta. The Inscriptions», *Annual of the British School at Athens* (=BSA) 26 (1923-25), σ. 180.

13. Βλ. Ph. Gauthier, «Un juge de Xanthos à Angeira de Pisidie», *Revue des Etudes Grecques* (=REG) 106 (1993), σ. 12 στ. 3-4: ψήφισμα καί δικασταγωγόν· I.v. *Erythrai*, 120, 1-4: ἐπειδὴ ἀποστειλ[άντων] ἡμῶν δικαστ[α]γ[ω]ν Θεοφάνη Νε[---] μετὰ ψηφίσματος πρὸς τὸν δῆμον τὸν Πιρηνέων...· Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien, 6, *Die Inschriften von Lampsakos*, Βόνη 1978 (=I.v. *Lampsakos*), 34, 6-8: ἐπειδὴ τῷ δ[άμ]ω ψηφισσάμε[νω] δικαστῶν μεταπέμψασθαι [ἐγ Λαμψάκω,---]· J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *Bulletin de Correspondance Hellénique* (=BCH) 6 (1882), σ. 248· I.v. *Mylasa*, 632, 5.

14. Βλ. I.v. *Priene*, 61, 1-7.

τις περιφράσεις *αἰτοῦμαι δικαστήν, αἰτοῦμαι δικαστήριον, δικασταγωγόν ἢ προεβειτην τόν αἰτησόμενον δικαστήριον ἢ δικαστήν, μεταπέμψασθαι δικαστήν* οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται πολὺ συχνά, ἢ πρόθεση τῆς αἰτούσης πόλεως ἐμφανίζεται καί μὲ τὴ χρήση τῶν ρημάτων *ἀξιῶ* καὶ *παρακαλῶ*.

Ὁ ὅρος *ἀξιῶ* ἀναφέρεται σὲ πέντε μαρτυρίες· οἱ δύο πρῶτες κάνουν μνεία τῆς αἰτήσεως τῆς Καλύμνου καὶ ἄγνωστης πόλεως πρὸς τὴν Ἰασό,¹⁵ ἐνῶ στὴν τρίτη ἀναφέρεται ὅτι οἱ Μάγνητες ἀξίωσαν δικαστὲς ἀπὸ τὴν Πριήνη. Οἱ ἄλλες δύο μαρτυρίες,¹⁶ μὲ τὸν ἴδιο τύπο ὡς συμπλήρωση, δηλώνουν ὅτι ἡ Ἰασὸς ἐλπίζει στὴν ἔλευση ξενικῶν δικαστηρίων ἀπὸ ἄγνωστες πόλεις.

Ὡς πρὸς τὴν αἴτηση δικαστηρίου ὑπὸ τὴ μορφὴ παρακλήσεως, παρατίθενται τέσσερις ἐπιγραφές.¹⁷ Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς Πριήνης ἢ ὁποῖα τὸ 200 π.Χ. περίπου ἀποδέχεται αἴτημα τῶν Βαργυλίων: *παρακληθεῖς τε ὑπὸ τ[οῦ] δήμου δικαστὰς ἀποστεῖλαι*. Ἐπισημαίνεται ὅτι ὑπάρχουν παραδείγματα διαπλοκῆς ἐκφράσεων καὶ ὄρων ποὺ προαναφέραμε, στοιχεῖο ποὺ μᾶς ὠθεῖ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι οἱ ὄροι αὐτοὶ δὲν ὑποδήλωναν διαφορικὴ ἀπόχρωση καὶ ἔνταση κατὰ τὴν ὑποβολὴ τοῦ αἰτήματος.¹⁸

Τέλος, ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές πληροφορορούμεθα ὅτι ὁ δικαστὴς ἀποστέλλεται στὴν αἰτούσα πόλη μετὰ ἀπὸ μεσολάβηση ἢ ἀπόφαση τοῦ βασιλέα.¹⁹ Ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ L. Robert, ἂν καὶ ὑπῆρχαν βασιλικοὶ λειτουργοὶ ποὺ εἶχαν καὶ δικαστικὲς ἀρμοδιότητες,²⁰ ἡ ἀποστολὴ ξένων δικαστῶν κατὰ δια-

15. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 31-32· 83, 4· *I.v. Priene*, 61, 7.

16. Βλ. *I.v. Iasos*, 75, 6· 78, 7.

17. Βλ. *I.v. Priene*, 47, 5-6· *Delphinion*, 154, 2-4; *ἐπακολουθεῖν τοῖς παρακαλουμένοις προθύμως, κατέστησάν τε τοὺς δικαστὰς καὶ ἐξαπέστειλαν*· *I.v. Magnesia*, 15a, 10-11: *ὅστις πα[ρ]ακαλέσει αὐτοὺς ἀποστ[ε]ῖλαι δικαστ[ή]ν καὶ γραμματῆ*· *Inscriptionen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 24, I, II, 1, *Die Inscriptionen von Smyrna*, Βόννη 1987 (=I.v. *Smyrna*), 585, 2-4: [...*ἐπειδὴ*, τ]οῦ δήμου ψήφισμα (*ἀ*)π[ο]στειλάντος καὶ προεβειτην πρὸς Ζμυρναίους τὸν παρακαλέσαντα ἀπ[ο]στειλεῖλαι δικαστήν...

18. Βλ. *I.v. Priene*, 53, 7: *καὶ νῦν ἀξιωσάντων ἡμῶν ἀποστεῖλαι δικαστήν* ἐνῶ στ. 19: *ὅτι αἰτησάμενων ἡμῶν δικαστήν ἀπέστειλεν...* 54, 6: *καὶ νῦν ἀξιωσάντων ἡμῶν ἐνῶ* στ. 17-18, 44: [... *αἰτησάμενων αὐτῶν δικαστήν*]· *I.v. Erythrai*, 121, 5-6: [... *δοτι*] *ἀξιάσει αὐτοῖς καὶ παρακαλεῖ φίλοις ἐόντας [τῶ δά]μψ...*

19. Σύμφωνα μὲ τὸ Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et juges étrangers», *Journal des Savants*, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1994, σσ. 166-168 ὑπῆρχαν τρεῖς μορφές παρεμβάσεων ποὺ ἀσκοῦσαν οἰ διάδοχοι ἢ οἱ βασιλεῖς (ἢ οἱ ἐκπρόσωποί τους): α) παρεμβάσεις οἱ ὁποῖες στηρίζονταν στὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως τὸ ὁποῖο προέβλεπε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες ποὺ ἀφοροῦσαν τὴ λειτουργία τῶν τοπικῶν δικαστηρίων, τὴν προσφυγὴ σὲ ξένους δικαστὲς· β) ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ ἀντιπρόσωπός του καλοῦσε ἐγγράφως τὶς δύο χώρες νὰ προσφύγουν στὸ θεσμὸ τῶν ξενικῶν δικαστηρίων χωρὶς ὅποσο νὰ παρέμβει εὐθέως στὴν ἐσωτερικὴ κρίση τῆς πόλεως· γ) οἱ ἴδιοι οἱ βασιλεῖς ἀποστέλλουν δικαστὴ στὴν πόλιν ποὺ παρονοίαζε δικαστικὴ δυσλειτουργία παρεμβαίνοντας ἄμεσα στὴ διαδικασία.

20. Ὡς βασιλικὸς λειτουργὸς μὲ ἀρμοδιότητα τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης κατ' ἐξουσιο-

ταγή ἢ πρόσκληση τοῦ ἡγεμόνα, ἀποσκοποῦσε στήν ἐπίλυση διαφορῶν μεταξύ πολιτῶν, χωρὶς νὰ θίγει ταυτόχρονα τὴν αὐτονομία τῶν πόλεων, δεδομένου ὅτι χρέη δικαστοῦ ἐκτελοῦσαν πολῖτες ἄλλων πόλεων τῆς ἐπικράτειας.²¹ Εἰδικότερα, ἡ πρακτικὴ αὐτὴ παρουσιάζεται:

α) σὲ ψήφισμα τῶν Βαργυλιῶν τὸ ὁποῖο ἀπευθύνεται στὴν ἔκκλητο πόλη Τέω καὶ τὸ δικαστὴ Τύρωνα Πολύθρου ὁ ὁποῖος ἔφθασε στὰ Βαργυλία τῆς Καρίας μὲ διαταγὴ τοῦ Ἀντιόχου Α΄ τοῦ Σωτήρα τὸ 270/61 π.Χ.: Ἰνα παραιδῶσαι πρὸς ἡμᾶς τὸν ἄνδρα, καθ' ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκέλε[υ]εν, βουλόμενος ὁ δῆμος ὁ Τηῶν τῶι τε βασιλ[ε]ϊ πείθε[σθαι] καὶ τῆι πόλει ἡμῶν χαρίζεσθαι, ἀπέσταλ(α)ε[ν ἄνδρα]...²²

β) σὲ ἐπιγραφὴ τῶν μέσων τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ποὺ βρέθηκε στὴ Χίο²³ ὅπου ὁ δικαστὴς Ἀπολλοφάνης Ἀπολλοδώρου τιμᾶται γιὰ τὸν τρόπο ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ἐφ' ἧ ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Π[τολεμαῖος...], ἐνῶ ὁ Ἀντίγονος μεταξύ τοῦ 311/306 π.Χ. ἀποστέλλει δικαστήριον ἀπὸ τῆς Μαγνησίας στὴν Κύμη: ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον παρεγόμε[νον] ἐγ Μαγνησίας.²⁴

γ) δικαστὴς ἀπὸ ἄγνωστη σὲ μᾶς πόλη ἐφθασε στὴν Κάλυμνο μὲ ἀπόφαση τοῦ βασιλέα Πτολεμαίου: ἀπο[σταλεῖς] δικαστᾶς ὑπὸ βασιλέω[ς] Πτολεμα[ου...] καὶ ἔκρινε κατὰ τὰν τοῦ [βασιλέω[ς] αἴρεσιν].²⁵

δ) τὸν 3ο αἰ. ὁ νησιάρχος Βάκχων Νικίτου ζητεῖ ἀπὸ τὴν Κῶ τὴν ἀπο-

δότηση τοῦ βασιλέα Ἀντιόχου ἀναφέρεται ὁ ἐπικριτὴς τῶν συμβολαίων, βλ. *IG*, XI, 4, 1052, 24-26: ὅτι ἀποσταλεῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέω[ς] ἐπικριτὴς τῶν συμβολαίων τὴν ἐξαγωγήν ἐποιήσατο, ἐνῶ ἔδικασε, στ. 27-28: κατὰ τὴν τοῦ βασιλέω[ς] Ἀντιόχου προαίρεσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πλήρη τίτλο τοῦ λειτουργοῦ ὁ L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σ. 1062 σημ. 1, ἀντίθετα πρὸς τὴν πλειοψηφία τῶν μεταφραστῶν συνδέει τὴν φράση τῶν συμβολαίων μὲ τὴν ἐξαγωγή καὶ ὄχι μὲ τὴ λέξη ἐπικριτὴς, ἐνῶ στὸ ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ *Ξένιον*, σ. 781, ἀναφέρεται στὸ συγκεκριμένο πρόσωπο ὡς ἐπικριτὴ τῶν συμβολαίων. Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέα, ὁ ἴδιος ἐπιγραφικὸς τὸν ταυτίζει μὲ τὸν Ἀντίγονο Γονατᾶ, βλ. *Op. Min.*, II, σσ. 1066-67. Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 168 ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸν ἐπικριτὴ ὡς δικαστὴ ἀποσταλέντα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ βασιλέα καὶ τὸν κατατάσσει μεταξύ τῶν φίλων τοῦ Ἀντιόχου (δηλαδὴ ὡς παράδειγμα τῆς κατηγορίας γ στὴν ὁποία ἀναφερθήκαμε στὴν προηγούμενη σημείωση).

21. Βλ. L. Robert, *Hellenica, Recueil d'épigraphie, de nomismatique et des antiquités grecques*, τόμ. 11-12, Παρίσι, 1960 (=Hellenica), σσ. 204-13 στ. 7-11.

22. Βλ. *I.v. Iasos*, 608, 1-6 καὶ σσ. 118-119 ὅπου καὶ διορθώσεις τοῦ L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 24-26, στὴ δημοσίευση τοῦ συγκεκριμένου ψηφίσματος ἀπὸ τὸν W. Dittenberger, *Syll.*³, 426.

23. Βλ. Ἀ. Π. Στεφάνου, «Ψήφισμα τοῦ Δήμου Χίου», *Εἰς Μνήμην Κ. Ἀμάντου*, Ἀθήνα 1960, σσ. 140-46 ἰδίως σ. 141, μὲ τὶς διορθώσεις τῆς J. καὶ τοῦ L. Robert, *Bull. Ep.*, 1961, σ. 466.

24. Βλ. *Inscripfen Griechischer Städte aus Kleinasien*, 5, *Die Inschriften von Kyme*, Βόννη, 1976 (=I.v. Kyme), 1, 1-2.

25. Βλ. M. Serge, «Tituli Calymnii», *Annuario della Scuola Archeologica di Atene et delle Missioni Italiane in Oriente*, (=Tit. Cal.), τόμ. 22-23 (νέα σειρὰ 6-7), (1944-45), [1952], σσ. 54-55, ἐπ. 17 A 2-4, B 4-5.

στολή μεταπέμπτων ἀπὸ τῆ Νάξο κατὰ διαταγὴ τοῦ Πτολεμαίου: [Ἐπειδὴ Βάκχων Νικήτου... κατὰ τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν νησιωτῶν καὶ ἡ]τήσατο δικαστὰς καὶ διαλλακτῆρας...].²⁶

ε) τὸν ἴδιο αἰῶνα ἡ ἐκδίκαση ὑποθέσεων ἀπὸ ξένους δικαστὲς στὴ Σάμο ἐπιτυγχάνεται μετὰ ἀπὸ γραπτὴ ἐντολὴ τοῦ βασιλέα τῶν Σιδωνίων Φιλοκλῆ, πρὸς τὴ Μύνδο, τὴν Ἀλικαρνασσὸ καὶ τὴ Μίλητο. Ἡ μαρτυρία ποῦ διαθέτουμε ἀφορᾷ τὴν πρώτη ἀπὸ αὐτὲς τὶς πόλεις, ἂν καὶ θεωρεῖται βέβαιο ὅτι παρεμφερῆ ψηφίσματα ἐκδόθηκαν καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων δύο πόλεων: Φιλοκλῆς βασιλεὺς Σιδωνίων ἔγραψεν, ὅπως ὁ δῆμος ὁ Μυνδίων ἀποσταλείη δικαστήριον...²⁷

στ) στὴν ἴδια κατηγορία ἐνδεχομένως ἐντάσσεται ἡ ἀποστολὴ τριῶν δικαστῶν ἀπὸ τὴν Πριήνη²⁸ στὴ Λαοδίκεια. Ἡ σχετικὴ μαρτυρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ψηφίσμα τῶν Λαοδικέων ποῦ χρονολογεῖται τὸ 200 π.Χ. περίπου, στὸ ὁποῖο προτάσσονται οἱ λόγοι μετάκλησης Πριηνέων δικαστῶν: ἐπειδὴ ἐκ πλ[ε]ίονος [χρό]νου δικῶν οὐ[σ]ῶν ἀδικάστων παρ' ἡμῖν... Τὸ κείμενο,²⁹ τὸ ὁποῖο παρῆκε ἀναλλοίωτο ἀπὸ τὸ 1906 ὅποτε δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Η. v. Gaertringen μὲ τὶς περισσότερες συμπληρώσεις ποῦ εἶχε δεχθεῖ μέχρι τότε ἀπὸ προηγουμένους ἐπιγραφικούς, διορθώθηκε προσφάτως ἀπὸ τὸν Ph. Gauthier.³⁰ Ὁ Γάλλος ἐπιγραφικὸς ἀντι τοῦ: ὁ δῆμος ἐπι[στροφ]ῆς ἄξιαν προ[ε]ν[τε]υξιν περὶ ξενικοῦ δικαστηρίου ποιούμενος, ὑπολαμβ[ι]άνων μάλιστα προστήσασθαι τῶν κατὰ τὰς δίκας αὐτῶν τοὺς πα[ρ]ὰ Πριηνέων ἀποσταλησομένους δικαστὰς, διορθώνει σέ: ὁ δῆμος ἐπε[μ]ψε πρεσβείαν πρὸς [Ζ]εῦξιν περὶ ξενικοῦ δικαστηρίου, [Ζ]εῦξις δὲ ὑπολαμβ[ι]άνων μάλιστα προστήσασθαι τῶν κατὰ δίκας [δεόν]τως τοὺς πα[ρ]ὰ Πριηνέων ἀποσταλησομένους δικαστὰς. Ἡ διορθωσις τοῦ Gauthier κρίνεται πειστικὴ διότι: ἡ

26. Βλ. OGIS, 43, 1-3.

27. Βλ. M. Schede, «Aus dem Heraion von Samos», AM 44 (1919), 9, σσ. 21-23, στ. 7-9

28. Σύμφωνα μὲ τὸν Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 1994, σ. 182 κ.έ., ὁ ὁποῖος σχολιάζει καὶ διορθώνει τὴν I.v. Priene, 59, 6-9: ἔγραψεν αὐτῶν τῆ βο[υ]λ[η] καὶ τῶι δήμωι, ὅπως προ[χ]ε[ι]ρίσωνται δικαστὰς τρεῖς ὡς ἐπιμ[ε]λεστάτους καὶ πέμψωσι πρὸς ἡμᾶς· ἀποστείλαντός τε καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτοὺς πρεσβείαν..., σὲ ἔγραψεν αὐτῶν τῆ βο[υ]λ[η] καὶ τῶι δήμωι, ὅπως προ[χ]ε[ι]ρίσωνται δικαστὰς τρεῖς ὡς ἐπιμ[ε]λεστάτους καὶ πέμψωσι πρὸς ἡμᾶς· ἀποστείλαντός τε καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτοὺς πρεσβείαν... Τὸ ρῆμα ἔγραψεν ἀναφέρεται στὸν Ζεῦξι, ἐνὸς ἡ πρεσβεία ἀπεστάλη, μετὰ τὴν εἰνοϊκὴ ἀπάντησι τοῦ Ζεῦξι, ἀπὸ τὴν Λαοδίκεια στοὺς Πριηνεῖς. Ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ψηφίσματα ποῦ ἀναφέρουμε στὸ κείμενο μας καὶ τὸ χάρτη ποῦ ἐπισυνάπτουμε, ἀποδεικνύεται ὅτι ἦταν συνήθης ἡ προσφυγὴ διαφόρων πόλεων στὴν Πριήνη προκειμένου νὰ ἀποστείλει ξένους δικαστὲς.

29. Βλ. I.v. Priene, 59, 2-8.

30. Βλ. Ph. Gauthier, «Rois hellénistiques et juges étrangers», *Journal des Savants*, βλ. ὑποσ. 28, σσ. 178-195.

περίοδος κατά την οποία χρονολογείται τὸ κείμενο συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ζεύξις, ἐπενέβαινε στὰ δημόσια πράγματα τῆς Λαοδικείας ἐπὶ Λύκω, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἐντιόχου τοῦ Γ' στὴ Μικρὰ Ἀσία. Θεωρεῖται ἐπομένως πιθανὸν ὅτι οἱ Λαοδικεῖς ἐνημέρωσαν τὸν Ζεύξι γιὰ τὴ δυσλειτουργία πού παρουσίαζε ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης στὴ χώρα τους, ἢ ὁποία ἀποτελοῦσε τμήμα τῆς ἐπικρατείας του· ὁ τοπικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐντιόχου ἀντιμετώπισε εὐνοϊκὰ τὸ αἴτημα καὶ ἔγραψε στὴν Πριήνη ἀπὸ τὴν ὁποία ζήτησε τὴν ἀποστολὴ δικαστῶν στὴ Λαοδικεία, κατ' ἀνάλογια μὲ τὴν πρωτοβουλία πού ἀνέλαβε ὁ Φιλοκλῆς, προκειμένου νὰ διευθετηθοῦν οἱ διενέξεις μεταξὺ πολιτῶν τῆς συγκεκριμένης πόλεως.

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα παραδείγματα ἡ αἴτηση δικαστηρίου, διατυπώνεται σὲ ψήφισμα ἢ ἐπιστολή, ἐνῶ ὅπως ἔχει ἤδη ἀναφερθεῖ ἀπὸ τὸν L. Robert³¹ προηγεῖται διαδικασία κατὰ τὴν ὁποία ἐκδίδεται ψήφισμα τοῦ δήμου ὅπου γνωστοποιεῖται ἡ ἀπόφασή του. Ὁ ἴδιος ἐπιγραφικὸς ὑποστηρίζει ὅτι ἄξιες προσοχῆς εἶναι οἱ διορθωτικὲς ἀλλαγές πού ἔγιναν κατὰ καιροῦς ἀπὸ ἀρμόδια ὄργανα, τοὺς διορθωτὲς ἢ διορθωτῆρες, τοὺς νομοθέτες κ.ἄ., σὲ νομοθετικὲς ρυθμίσεις καὶ ἐπικυρώθηκαν ἀπὸ τὸ λαὸ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν κοινωνικὲς ἀλλαγές.³² Οἱ μεταρρυθμίσεις αὐτὲς προέβλεπαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν προσφυγὴ σὲ μετάτεμπτα δικαστήρια. Ἡ οὐσιώδης αὐτὴ λεπτομέρεια εἶναι γνωστὴ κυρίως ὡς κατὰ τὸ *διόρθωμα* τὸ *κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου*, μνεία τῆς ὁποίας ὑπάρχει σὲ δύο ἐπιγραφές τῆς Ἐντιόχειας τοῦ Μαϊάνδρου, τοῦ 2ου π.Χ.³³ Πάντως σὲ ψήφισμα τῶν Πελληνῶν στὸς τμῆν δικαστῆ ἀπὸ τὴν Ἐντανδρο, περιγράφεται ὅτι ὁ μετάτεμπτος ὑπῆρξε: [παρ]εχόμενος τὰς τῶν νομοθετῶν βουλ[ήσεις τῶμ προγενομένων] παρ' ἡμῖν...³⁴

Δεσμοὶ μεταξὺ τῶν πόλεων - «Γεωγραφία» τοῦ θεσμοῦ

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ κείμενα μιὰ πόλη ἀπευθυνόταν στὴν ἐκκλητὸ πόλη γιὰ δικαστικὴ ἀγωγή βάσει δύο, κυρίως κριτηρίων: τῆς φιλίας ἢ συμμαχίας καὶ τῆς συγγένειας, πραγματικὴ ἢ πλασματικὴ, πού ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους.

Οἱ καλὲς σχέσεις ὅπως ἡ οἰκειότητα, ἡ φιλία, ἡ εὐνοία, ἡ φιλανθρωπία

31. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 770.

32. Βλ. L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σσ. 1085-87. Γιὰ τὸ διορθωτικὸ δίκαιο βλ. L. Gernet, *Droit et Société dans la Grèce ancienne*, Παρίσι 1955, σσ. 80-81.

33. Βλ. *I.v. Magnesia*, 90, 9-10: [-- διὰ τ]ὸ *διόρθωμα* τὸ *κ[υρ]ωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου μετὰ [προθυμίας]...* *I.v. Erythrai*, 116, 1-3: [-- ἐπιμ[ε]δῆ ὁ ἔξ[ε] Ἐρ[υθρῶν] παραγενομένος κατὰ τὸ *δι[όρθ]ωμα* τὸ *κ[υρ]ωθὲν ὑπὸ τοῦ δήμου μετ[α]τ[ε]μ[π]τ[ος] δικαστῆς Βα[ι]-- τοῦ δε[ι]-].*

34. Βλ. *Corpus Inscriptionum Graecarum (=CIG)*, II, 3568^r, 12-13.

ἢ ἡ συμμαχία μεταξύ τῶν πόλεων ὑπῆρξαν ἀφορμὴ γιὰ ἀποστολὴ Πριηνέων ξένων δικαστῶν στὴ Μαγνησία Μαϊάνδρου,³⁵ λίγο πρὶν τὸ 200 π.Χ., καὶ στὰ Βαργύλια³⁶ περίπου τὸ 200 π.Χ., ὅπου μνημονεύονται οἱ Μητρόδωρος Ἀριστοδήμου, Σίμων Λαμπροκλείους, Ἀγέλαος Ἀγελάου. Ὁ δικαστὴς Ἀ-μναμενὸς Βησιικλέους ἀπὸ τὴν Ἄσσο ἀποστέλλεται μετὰ τὸ 166 π.Χ. στὴ Στατανόικια τῆς Καρίας³⁷ καὶ ὁ συνάδελφός του Σατυρίων Σατυρίωνος ἀπὸ τὴν Ἄντανδρο τῆς Μυσίας δικάζει στὴ Φρυγικὴ πόλιν τῶν Πελτῶν στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. ὑποβοηθούμενος ἀπὸ τὸ γραμματεῖα Δημήτριον Ἀθηναίου.³⁸ Ἐπίσης ἀναφέρονται: Μήλιος δικαστὴς στὴν Πέρογη τῆς Παμφυλίας,³⁹ οἱ Ἀστυπαλαεῖς Ἀγαθοκλῆς Κλευστράτου, Γόργαιθος Μικίωνος, Εὐκλῆς Ἀρχωνίδα στὴ Σμύρνη⁴⁰ τὸν 1ο αἰ. π.Χ. ὅπου στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ., φθάνουν τέσσερις ὁμόλογοί τους ἀπὸ τὴ Θάσσο,⁴¹ ἐκ τῶν ὁποίων διατηρήθηκε τὸ ὄνομα μόνο τοῦ Δημητρίου Ἀρχία. Ἡ Πριήνη ὅπου τὸ ἐνωρίτερο τὸ 328/327 π.Χ. μαρτυρεῖται ἡ ἀφίξις δικαστῶν ἀπὸ τὴν ἰωνικὴ Φάκια, τὴ δωρικὴ Ἀστυπάλαια καὶ ἀπὸ ἀγνωστὴ πόλιν σὲ μᾶς καὶ ἀποσκοποῦσε στὴν ἐπίλυση διαφορῶν προερχομένων ἀπὸ ἔννομες σχέσεις ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου.⁴²

Ἀντιστρόφως ἀπὸ τὰ σχετικὰ χωρία συνάγεται πὼς ἡ Πριήνη παραχώρησε δικαστὲς σὲ περιοχὲς ὅπως: τοὺς Ἀθηναγόρα Εὐκτίτου, Νύμφωνα Καλλικράτου, Ἀριστοδῆμο Φίλωνος στὴν αἰολικὴ Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος⁴³ τὸ 2ο αἰ. π.Χ.· τὸν Κλέανδρο Καλλιστράτου καὶ τὸ γραμματεῖα Μοαγέτη Πausανίου στὰ ἰωνικὰ ἐδάφη τῶν Ἐρυθρῶν⁴⁴ τὸν Ποσειδώνιο Ἡρώιδου στὸ Πάριο τῆς Προποντίδας,⁴⁵ τὸ 200 π.Χ. περίπου. Σύμφωνα με ἄλλη ἐπιγραφοὶ ἡ ἴδια πόλις⁴⁶ τῆς Βορείου Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν 3ο αἰ. π.Χ., τιμᾶ τοὺς Ἐρεσίους Βάχχιο Ἐρμιόδιος, Ἀμφικλῆ Ἴσωνος, Ἀρχία Εὐρυσιλάου.

Πριηνεῖς δικαστὲς τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν διασώθηκαν δίκασαν πε-

35. Βλ. *I.v. Priene*, 61, 4-6

36. Βλ. *I.v. Priene*, 47, 3-8.

37. Βλ. *Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien*, 4, *Die Inschriften von Assos*, Βόννη 1976 (=I.v. Assos), 8, 30-33.

38. Βλ. *CIG*, II, 3568', 5-7, 25-26.

39. Βλ. *IG*, XII 3, 1073, 5-6.

40. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 5-6: ὁ δῆμος ὁ Ἀστυπαλαίων εἶνους καὶ φίλος ὑπάρχων τοῦ δήμου, 9-10, 30-32.

41. Βλ. *I.v. Smyrna*, 582, 6-7: [... καὶ τοὺς] παραγενομένους δικαστὰς [τὸν δεῖνα τοῦ δεινός, τὸν δεῖνα (ca. 10 Bst.)]μίμου, Δημήτριον Ἀρχία, Κομ[- τοῦ δεινός...]

42. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 2-5, 6 καὶ οἰκίῳ κεφάλαιο.

43. Βλ. *I.v. Priene*, 44, 5-6, 11-13, 20-21, 26-27.

44. Βλ. *I.v. Priene*, 50, 17-20.

45. Βλ. *I.v. Priene*, 63, 1-4, 35-36.

46. Βλ. Δ. Εὐαγγελίδης, «Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια» Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 9 (1924-25), σσ. 52-54 καὶ στ. 9-10 τῆς δημοσιευμένης ἐπιγραφῆς.

ρίπου τὸ 200 π.Χ. στὴ Χίο.⁴⁷ στὴν Κολοφώνα⁴⁸ τὸν 3ο αἰ. π.Χ., ἀλλὰ καὶ στὴν Ἴασο⁴⁹ σύμφωνα μὲ δύο ψηφίσματα ποὺ χρονολογοῦνται τὸ 2ο αἰ. π.Χ. Ἐξ αὐτῶν στὸ μὲν πρῶτο κείμενο ὁ δῆμος τῶν Πριηνέων μνημονεύει ὅτι ἔστειλε τὸ δικαστὴ Ἦροκράτη Ἀνδρίου καὶ τὸ γραμματεῖα Ἠγέπολιν Ἠγίου· στὸ δεύτερο προσκαλεῖται, ὁ μετὰπειμπτος Καλλικράτης Ἀπολλωνίου καὶ ὁ γραμματεῖας Ἀττάλος Ἀττάλου.

Τὸ 200 π.Χ. περίπου οἱ Πριηνεῖς μετὰπειμπτοι Μενίσκος Μητροδώρου, Ἀγίας Σίμου, Μόλων Διαγόρου καὶ ὁ γραμματεῖας Ἠγέπολις Ἠγίου εὐρίσκονται στὴ Λαοδίχεια ἐπὶ Λύκῳ τῆς Φρυγίας.⁵⁰

Ἀπὸ τῆς ἰωνικῆς Μίλητο καὶ Σάμο καὶ τὴν αἰολικὴ πόλη τῶν Αἰγῶν προέρχονται μαρτυρίες παρουσίας δικαστῶν τους στὶς αἰολικῆς Μήθυμνα καὶ Ἐρεσὸ τῆς Λέσβου,⁵¹ καὶ ἡ χρονολόγησή τους τοποθετεῖται τὸ 2ο αἰ. π.Χ. καὶ πάντως πρὶν τὸ 167 π.Χ., ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο καταστράφηκε ἡ Ἀντισσα, μὰ ἀπὸ τῆς πόλεις, ἡ ὁποία μαζί μὲ τὴ Μήθυμνα, τὴν Ἐρεσὸ καὶ τὴ Μυτιλήνη υπέγραψαν *συνθήκαν* ποὺ ἀνακαλύφθηκε στὴ Δῆλο, καθιέρωνε τὸ κοινὸν τῆς Λέσβου, καὶ ὅπου ἐκτὸς τῶν ἄλλων προβλεπόταν ἡ προσφυγὴ σὲ ξένους δικαστῆς γιὰ τὸ διακανονισμὸ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν τῶν τεσσάρων αὐτῶν πόλεων.⁵² Ἐν συνεχείᾳ, οἱ συμβληθεῖσες πόλεις ἐπικύρωσαν τὴ συμφωνία ὑπογράφοντας ἀνὰ δύο μία συμπληρωματικὴ σύμβαση, τὴν *ἐπισυνθήκαν*.⁵³ Τὰ συγκεκριμένα ψηφίσματα ἐκδόθηκαν πρὸς τιμὴν τῆς Μιλήτου καὶ τῶν δικαστῶν τῆς Ἀξιόχου Μόλπου, Ἀντιγόνου Δημητρίου, ἐνῶ εἶναι πιθανὸν ἀνάλογα ψηφίσματα νὰ ἐκδόθηκαν πρὸς τιμὴν τῶν ἄλλων δύο ἐκαλήτων πόλεων καὶ τῶν μεταπέμπτων τους. Σημειώνεται ὅτι ἡ Ἐρεσὸς ἔστειλε δικαστῆς καὶ σὲ ἀδηλὴ πόλη λόγῳ τῆς φιλίας τῶν δήμων *ἐκ παλαιῶν χρόνων*.⁵⁴

Ἡ Κῶς ἀποδέχεται αἴτημα ἄγνωστης πόλεως.⁵⁵ Τὸ Βυζάντιο τῆς Προποντιδᾶς τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἐμπιστεύεται τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης σὲ Μιλήσιους λειτουργούς, τὸ δικαστὴ Ἀπολλωνίδη Μέμνονος καὶ τὸ γραμματεῖα Καῦνιο Ἀριστοκλείους.⁵⁶ Ἡ Ἐρέτρια κατόπιν παρακαλήσεως τῆς ὑποδέχθηκε

47. Βλ. *I.v. Priene*, 49, 2, 9.

48. Βλ. *I.v. Priene*, 58, 11-12.

49. Βλ. *I.v. Priene*, 53 I, 4-5, 6-8, 32· II, 38-39, 66-67· 54 I, 5-7, 21, 27-29, 35-36.

50. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 9-11, 16, 20-21.

51. Βλ. *Delphinion*, 152 A 4-6, B 21-22, 30-32, 51-52, C 68-70, 96-97.

52. Βλ. A.F. Dürrbach-A. Jardé, «Fouilles de Délos», *BCH* 29 (1905), σσ. 5-257 καὶ κυρίως 209-214.

53. Βλ. L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38 (1925), σσ. 38-40, γιὰ τῆς ἔννοιες *συνθήκα* καὶ *ἐπισυνθήκα* καὶ τὸ σχολιασμὸ τῆς ἐπιγραφῆς 152.

54. Βλ. *IG*, XII 2, 530, 4-5.

55. Βλ. Herzog, *Koische Forschungen und funde*, Λιψία 1899, 190, 16-19: ...καὶ παρακαλέσονται αὐτοὺς φίλους ὑπάρχον(τα)τας διατηρεῖν τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἡμῶν εἰναιαν(αν).

56. Βλ. *Delphinion*, 153, 5-7.

τους Μιλήσιους Μενίσκο Μενίσκου, Ἀπολλόδορο Ἀπολλωνίδου ἴσως τὸ 2ο αἰ.⁵⁷ Στὴν Κνίδο δικάζουν τέσσερις δικαστὲς ἀπὸ τῆ Μαγνησία τοῦ Μαυ-ἀνδρου⁵⁸ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο εἶναι: ὁ Αἴγυπτος Ἀναξήνορος καὶ ὁ Ἄνδρων ὁ γιὸς τοῦ Ἄνδρωνα ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους δύο γνωρίζουμε μόνο τὰ πατρωνικά τους: ὁ μὲν ἕνας ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδροτίμου καὶ ὁ ἄλλος ὁ γιὸς τοῦ Κωλωτίωνα. Στὸ κείμενο ἀναφέρεται ὡς γραμματέας ὁ Κράτης Κράτητος τοῦ Κράτητος. Μὲ τὴ σειρά της ἡ δωρική αὐτὴ πόλη προωθεῖ τοὺς: Ξενοκρίτο Ξενοκρίτου καὶ Ἀγναικράτη στὴ Σμύρνη,⁵⁹ ὅπου φθάνει καὶ πρεσβευτὴς μὲ αἴτημα ἀποστολῆς δικαστῶν στὴ Στρατονικεῖα.⁶⁰ Ἡ προσφυγὴ στὴ νομικὴ αὐτὴ πρακτικὴ στὴ Σμύρνη ἦταν πολὺ διαδεδομένη, ἀφοῦ ἀπετέλεσε τὸν προορισμὸ δικαστῶν ἀπὸ διάφορες πόλεις. Ἀπὸ τὴν Καῦνο τῆς Καρίας⁶¹ στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἀρχῆς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἔρχονται οἱ μετὰπεμπτοὶ Ἀντιγένης Ἀπολλωνίου, Αἰνείας Ἀρτεμιδώρου, Τιμοῦχος Εὐάρχου καὶ ὁ γραμματέας Πυθίων Δημητρίου. Σὲ ψήφισμα τῆς Σμύρνης γιὰ τὴν ἴδια πόλη τονίζονται πάλι οἱ δεσμοὶ μεταξὺ τῶν δύο περιοχῶν, ὁμως τὰ ὀνόματα τῶν δικαστῶν δὲν εἶναι εὐανάγνωστα.⁶² Τρεῖς δικαστὲς τὰ στοιχεῖα τῶν ὁποίων δὲν ἔφθασαν σὲ μᾶς ἀκέραια ἔστειλε στὴν ἴδια πόλη τῆς Ἰωνίας τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἡ Μίλητος.⁶³

Ἡ Ἰασός⁶⁴ τῆς Ἰωνίας ἀποτείνεται στὴ Ρόδο ἡ ὁποία ἀποστέλλει δικαστὲς, καὶ ὡς γραμματέα, τὸν Ἀριστότιμο Ἀλεξιμάχου, ἀλλὰ δέχεται δικαστήρια καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐκκλητοὺς πόλεις, τὰ τοπωνύμια τῶν ὁποίων μᾶς εἶναι δυσανάγνωστα. Στὸ πρῶτο κείμενο γίνεται μνεῖα γιὰ ἀποστολὴ τριῶν

57. Βλ. *Delphinion*, 154, 12-13.

58. Βλ. *I.v. Magnesia*, 15a, 11-14: *Μάγνητες συγγενεῖς ὄντες ἀμῶν καὶ εὖνοι τῶν δ[ιά]μοι διὰ προγόνων ἀκολουθήσαντες τοῖς ὑπάρχουσι ταῖς πόλεσι ποθ' αὐτὰς οἴχοθεν φιλα|νθρώποις*, 16-17, 22-23.

59. Βλ. *I.v. Smyrna*, 578, 5-6.

60. Βλ. *I.v. Smyrna*, 585, 6-9.

61. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 6, 8-9.

62. Βλ. *I.v. Smyrna*, 580, 3, 6-7: [... ἀπέ]στειλεν δικαστὰς ἀνδρας [κ]ιζαλὸς [καὶ ἀ]γαθ[ο]ύς, τὸν δεῖνα- [ο]ς, Ζ[η]ῆωνα Κ[- - , τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος,....].

63. Βλ. *I.v. Smyrna*, 583, 3-4, 6-7: [... ἀπέστειλεν δικαστὰς τὸν δεῖνα Ἰπ[ο]θῶντος, Θε-όχ[ω]ρον (?) τοῦ δεῖνος, τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος,....].

64. Βλ. *I.v. Iasos*, 76, 10-12, ὅπου οἱ δικαστὲς ὑποβηθούμενοι ἀπὸ τὸ γραμματέα τιμῶνται: [...καὶ τοὺς παραγενομένους δικαστὰς Α[ἰ]τόφιλον Παναικ[-----] Θεοτίδαν Θεοδότου, καὶ τὸν σ[υ]ναποσταλέντα αὐτοῖς γραμματέα] Ἀριστότιμον Ἀλεξιμάχου. L. Robert, «Nouvelles Inscriptions d' Iasos», *Op. Min.*, III, σ. 1498 σημ. 3. G. Cousin-Ch. Diehl, «Inscriptions d' Iasos et de Bargyilia», *BCH* 13 (1889), σσ. 25, 32-34 στ. 33-34: *ἐπειδὴ Ῥόδοι συγγενεῖς τε ----- ὑπάρχοντες καὶ φίλοι καὶ [σ]ύμμαχοι τῆς πόλ[ε]ως,....*. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ χρονολόγησι τῆς ἐπιγραφῆς οἱ G. Cousin-Ch. Diehl, ὁ.π., σ. 32 ἰσχυρίστηκαν πὺς ἡ χρῆσι τῶν ὀρων *φιλα* καὶ *συμμαχία* δηλώνει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοποθετεῖται εἴτε πρὶν τὸ 189 π.Χ. (ὅποτε ἡ Ρόδος ὑπέταξε τὴν Καρία καὶ τὴ Λυκία) εἴτε μετὰ τὸ 167 π.Χ. (ἔτος ὑποταγῆς τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν στὴ Ρώμη).

δικαστῶν. Οἱ Ἴταλοὶ D. Levi καὶ G. Pugliese Carratelli⁶⁵ ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια σχετικὸ μὲ τὸ θέμα μας ψήφισμα τὸ ὁποῖο συμπεριελήφθη σὲ σειρὰ ἐπιγραφῶν ποὺ δημοσιεῖσθηκαν μὲ τὸν τίτλο *Decreti in onore di stranieri*. Στὴ μαρτυρία αὐτὴ εἶναι γνωστὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς μόνο δικαστῆ καὶ τὸ πατρῶνυμο τοῦ δευτέρου· πρόκειται γιὰ τοὺς: Διάϊον Ἀλκίμου καὶ --- Ἥγησιλάου. Ἐξ ἄλλου ἢ Κάλυμνος⁶⁶ ἐμπιστεύεται τῇ διευθέτησῃ ἢ ἐκδίκασῃ ἑνὸς ιδιαίτερα μεγάλου ἀριθμοῦ ὑποθέσεων σὲ πέντε Ἰασεῖς: τὸν Κλέανδρο Διοδώρου, τὸ Λέοντα Εἰβούλου, τὸν Κέφαλο Δράκοντος, Θεόδωρο Νουμηνίου καὶ Λέοντα Δρακοντίδου, ὅπως ἀναγράφεται σὲ ψήφισμα ποὺ χρονολογεῖται τὸν 4ο αἰ. π.Χ. καὶ εἶναι ἀπὸ τῆς πολυτιμότερης πηγῆς τοῦ ζητήματος ποὺ ἐξετάζουμε. Τρεῖς Ἰάσιοι μετάπεμπτοι, οἱ: Φιλῆμων Φιλώτου, Ἰατροκλῆς Ἀριστείδου, Αὐτοκλῆς Λέοντος μαζί μὲ τὸ γραμματεῖα Δημήτριο Εἰβουλίδου μετέβησαν στὴν Κολοφῶνα.⁶⁷ Ἡ πόλη αὐτῆ⁶⁸ σὲ δεύτερο ψήφισμά της περιγράφει τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ δικαιοσύνη τῶν Ἰασιῶν δικαστῶν καὶ τοῦ γραμματεῖα. Δύο ἀκόμη λειτουργοὶ ὁ Πίνδαρος Δημοφῶντος, ὁ Βασιλείδης [...].ἴθου καὶ ὁ γραμματεῖας Διομήδης Πασιφῶντος, τιμῶνται γιὰ τῆς πολύτιμες ὑπηρεσίαις τους ἀπὸ πόλη⁶⁹ γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔχουμε περισσότερα στοιχεῖα.

Ἐρυθραῖοι δικαστῆς μνημονεύονται τόσο στὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου⁷⁰ τὸ 200 περίπου π.Χ. καὶ πρόκειται γιὰ τοὺς: Θεοφάνη Φανέα, Ἐχέδημο Δεινομένου (οἱ ὅποιοι ἔχουν καταχωρηθεῖ καὶ σὲ ἄλλο ψήφισμα)⁷¹ καὶ Ἐπαμεινῶνα Ζωπύρου, ὅσο καὶ σὲ ἄγνωστη πόλη,⁷² ὅπου δικάζουν τὸ πρῶτο τρίτο τοῦ 2ου αἰῶνα, οἱ: Διόδωτος Κλεωνύμου,⁷³ Μόνιμος Πόσσεως συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸ γραμματεῖα Ἡράκλειο Πύρρωνος. Μετάπεμπτοι ἀπὸ τὴν Κῶ⁷⁴ ἐπιλύουν διαφορὰς στῆς Ἐρυθρῆς ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ τὸ γραμματεῖα τὸ πρῶτο ἡμισυ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.: Ἐρυθραῖοι δικάζουν: α) στὰ Μύλασα⁷⁵ τῆς Καρίας τὸ 112/113 μ.Χ. ὅπου μνημονεύονται ὁ δικαστῆς Λούκιος Γάουιος Λαβέων καὶ ὁ γραμματεῖας Λούκιος Γάουιος Λαβέων νέος:

65. Βλ. D. Levi-G. Pugliese Carratelli, «Nuovi iscrizioni di Iasos», *Annuario Sc. Arch. Atene* 39-40 (1963), σσ. 575-76.

66. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 30-35, 55-57.

67. Βλ. *I.v. Iasos*, 80, 2-4: *ἔπειδῃ ὁ δῆμος ὁ Ἰασέων συγγενῆς ὦν καὶ φίλος τ[οῦ] δήμου τοῦ Κολοφωνίων πρότερόν τε τὴν καθ' αὐτό[ν] εὐνοῖαν καὶ χρεῖαν παρεχόμενος διέτελει τῇ πόλει[τ], 6-8, 13.*

68. Βλ. *I.v. Iasos*, 81, 2-3.

69. Βλ. *I.v. Iasos*, 83, 5-7, 8-11.

70. Βλ. *I.v. Erythrai*, 117, 2-3.

71. Βλ. *I.v. Erythrai*, 118.

72. Βλ. *I.v. Erythrai*, 120, 5-9.

73. Βλ. *I.v. Erythrai*, 120, σ. 225 (σχόλιο): Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes* II, Γενεύη 1989, σ. 123 (γιὰ τὸν ἴδιο δικαστῆ σὲ πολλὰς πόλεις).

74. Βλ. *I.v. Erythrai*, 112, 1-2.

75. Βλ. *I.v. Erythrai*, 125a, 4-5, 125b.

β) στην Τένεδο⁷⁶ όπου δικάζει ο Διόδοτος Κλεωνύμου, τὸ 1ο τρίτο τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.

Στὴ Λέβεδο⁷⁷ τὸν 3ο-2ο αἰ. π.Χ. μαρτυρεῖται ἡ ἄφιξη τοῦ μεταπέμπτου Ἀπολλωνίου Δημητρίου καὶ τοῦ γραμματέα Ἀντιπάτρου Θρασίππου ἀπὸ τῆ Σάμο· τὸν 1ο αἰ. π.Χ. φθάνουν ἀπὸ τὴν Τήνο δικαστὴς καὶ γραμματέας σὲ πόλη ἡ ὀνομασία τῆς ὁποίας εἶναι δυσανάγνωστη, ἐνδεχομένως τῆς Ἐρυθρῆς.⁷⁸ Ἐπίσης ὁ Μυλασέας δικαστὴς Θεόδωρος Θεοδώρου κατὰ δὲ *υἱοθεσίαν* Ἰσιδώρου, *ἰερέα* Ἰσιδος, ὑποβοηθούμενος ἀπὸ τὸ γραμματέα Διονύσιο Μέλανος ἀπονέμει δικαιοσύνη σὲ πόλη⁷⁹ στὰ τέλη τοῦ 2ου-ἀρχῆς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. Πιθανὸν στίς καλὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν πόλεων ὀφείλεται τὴν ἴδια ἐποχὴ ἡ παρουσία δικαστῆ ὁμοίας προελεύσεως τοῦ Διονυσίου Μέλανος τοῦ Φανίου στίς Τράλλεις.⁸⁰ Ἐξ ἄλλου, ἐπιγραφῆς μαρτυροῦν Τηνίους μεταπέμπτους στὴ Στρατονίκεια τῆς Καρίας,⁸¹ ἐνῶ οἱ Ἀτταλεῖς Κ. Στήσιος υἱὸς Μάκερ καὶ Κλαύδιος Φρόντων μνημονεύονται στὰ Μύλασα.⁸² Ἐπίσης παραθέτουμε: Κίους ἄνδρες στὴ Μαγνησία τοῦ Σιπύλου,⁸³ τὸν Τύρωνα τῆς ἰωνικῆς Τέω στὰ Βαργύλια.⁸⁴ Τὸν 3ο ἢ 2ο αἰ. οἱ Βαργυλίτες καλοῦν καὶ αἰολεῖς Κυμαῖους⁸⁵ ἐνῶ σημειώνεται ἡ ἄφιξη τῶν δωριέων Ροδίων καὶ Κώων καὶ τῶν ἰώνων Δηλίων καὶ Παρίων ξένων δικαστῶν στὸ αἰολικὸ Ἰλίο.⁸⁶ Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ συγκεκριμένο ψήφισμα ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ μέχρι στιγμῆς μαρτυρία γιὰ παρουσία Δηλίων ξένων δικαστῶν. Ἀποστολῆς μεταπέμπτων ἀναφέρονται: ἀπὸ τὴν Πριήνη σὲ αἰολικὴ πόλη ὅπου ἀπονέμει δικαιοσύνη ὁ Ζηνόδοτος Ἀρτέμωνος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀπολλᾶ τοῦ

76. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 2-5, 9.

77. Βλ. L. Robert, «Décret de Lébédos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97, κυρίως σ. 94, στ. 2-4, 6-8, 11-12 καὶ συμπληρώσεις ἀπὸ τὸν ἴδιο, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, σσ. 210-13.

78. Βλ. *IG*, XII V₂, 871, 2-4: [... παρακαλεῖσει αὐτοὺς ὄντας φίλους καὶ συγγενεῖς τοῦ δήμου...]. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 53 σημ. 3, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει τὸ ψήφισμα στίς Ἐρυθρῆς, ἐνῶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκδότης του H. Demoulin, τὸ ἀπέδιδε σὲ πόλη τῆς Βιθυνίας ὁ δὲ F. Hiller von Gaertringen ἀπέφυγε νὰ προσδιορίσει τὴν προέλευσὴ του. Μάλιστα ὁ L. Robert συμπληροῦναι τοὺς στ. 3-4 ὡς: αὐτοὺς ὄντας συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ εἰόνους τοῦ δήμου...

79. Βλ. *I.v. Mylasa*, 632, 8-9: ὁ δήμος ὁ Μυλασεῶν, συγγενῆς ὢν καὶ φίλος τῷ ἡμετέρωι δήμῳ...], 14: [... παρὰ δήμῳ]ν συγγενοῦς καὶ φίλου. Γιὰ δικαστὴ καὶ γραμματέα στ. 10, 16.

80. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 6-7, 24.

81. Βλ. R. Etienne, *Ténos II, Ténos et les Cyclades du milieu du IVe siècle av. J.-C. au milieu du IIIe siècle après J.-C.*, Παρίσι 1990, σ. 131, 9, 5.

82. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, «Inscriptions de Carie», *BCH* 14 (1890), σ. 621.

83. Βλ. *I.v. Magnesia am Sipylus*, 7, 6: μεταπέμπτους ἀνδρας [ἐγ Κίου].

84. Βλ. *Syll.*³ 426, 35-37.

85. Βλ. *I.v. Kyme*, 2, 2.

86. Βλ. *Inchriften Griechischer Städte aus Kleinasien*, 3, *Die Inschriften von Ilion*, Βόννη, 1975 (=I.v. *Ilion*), 51, 10-11.

Ἐπινίκου⁸⁷ τὸ 100 π.Χ. περίπου ἀπὸ τὴν Ἄσσο⁸⁸ σὲ ἄγνωστη πόλη δικάζουν ὁ Ἐχέλαος γιὸς τοῦ Ἀθηναγόρα, ὁ Λάτιμος γιὸς τοῦ Κλεομόρτου μετὸ Μέλαγρο γιὸ τοῦ Μελάγχρου ὡς γραμματέα· στὴ Θήρα⁸⁹ δικάζουν οἱ μετὰπτεμπτοι ἀπὸ τὴν Ἰουλίδα: ὁ Σωμένης, ὁ Τιμόστρατος, ὁ Φρασαικῆς, ὁ Καλλίδαμος καὶ ὁ Μ ς.

Οἱ καλῆς σχέσεις καὶ ἡ συγγένεια ἴσως ἔθισαν τοὺς Ἐρυθραίους ξένους δικαστὲς Ἐκαταῖο Δημητρίου, Διόδοτο Κλεωνύμου στὴ Μυτιλήνη⁹⁰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. Ἴδιοι δεσμοὶ μεταξὺ τῶν πόλεων ὑπῆρξαν ἀφορμὴ: α) ἡ Λάμψακος νὰ δεχθεῖ σχετικὴ πρόσκληση αἰολικῆς, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τοὺς γλωσσικοὺς ἰδιωματισμούς, πόλεως καὶ νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ μετὰ ἀνάλογο ἄρμοδιότητα τὸ Δαμοκρέοντα Ζήνωνος⁹¹ β) ἡ Ξάνθος τῆς Λυκίας νὰ ἀποστείλῃ στὰ Ἀγγεῖρα τῆς Παιδίας τὸ δικαστὴ Οὐλιάδη Ἀριστίωνος καὶ τὸ γραμματέα του Αἰσχύλο Αἰσχύλου,⁹² ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐπιγραφή πού χρονολογεῖται τὸ 2ο αἰ. π.Χ., καὶ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ μέχρι στιγμῆς μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς πόλεως. Οἱ πηγὲς μᾶς προσφέρουν παρόμοιες πληροφορίες γιὰ Μιλήσιους δικαστὲς σὲ πόλη τῆς Αἰολίδας⁹³ ἴσως τὸ 2ο αἰ. π.Χ., στοὺς Γόννους τῆς Θεσσαλίας⁹⁴ ἀλλὰ καὶ στὴ Στράτο τῆς Ἀκαρνανίας⁹⁵ μετὰ τὴν ὁποία διατηρεῖ σχέσεις συγγένειας (ὡς ἀπόγονοι τῶν Λελέγων).⁹⁶ Ἐπίσης τοὺς Μαγνήτες Φιλοκράτη Διονυσίου, Σωκράτη Ἀρχεσίλου, Ἀρισταγόρα Νεύμωνος, καὶ τὸ γραμματέα Μόσχο Ζηνοδότου τὸ 2ο ἡμῖς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. στὰ Λάρβηνα,⁹⁷ τοὺς Σάμους Τίμωνα Ἀρχελάου,

87. Βλ. *I.v. Priene*, 60, 6, 10, 14, 18.

88. Βλ. *I.v. Assos*, 7, 10-12, 17.

89. Βλ. *OGIS*, 44, 8-10. Γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Φρασαικῆ ὁ συγγραφέας ὑπενημιχίζει ὅτι συνθητίζεται στὴν Κέο.

90. Βλ. *I.v. Erythrai*, 122, 5-6, 16-17.

91. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 34, 8-9: [... Λ]άμψακανοί, ἔοντες ἄμμι συγγέ[νες καὶ εὐνο]ι, τὰμ πάσαν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδ[άν...], 10-11. Γιὰ τὴν ἔννοια τῆς λέξης *συγγένεια* βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 39-40. Ἐπίσης J. Bousquet-Ph. Gauthier, «Un juge de Xanthos à Angeira de Pisidie», *REG* 106 (Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1993), σ. 19 σημ. 7.

92. Βλ. J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σσ. 12-14 στ. 2-3, 38-39. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ συγγένεια, ἡ ἐπίκληση σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἦταν συνήθης σὲ αἴτηση καὶ ἀποστολῆ δικαστῶν. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωσή μᾶς εἶναι ἄγνωστες οἱ παραδόσεις πάνω στὶς ὁποῖες αὐτὴ θεμελιώθηκε.

93. Βλ. *Delphinion*, 152a 16-17.

94. Βλ. B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἀμοστερνταν 1973, σσ. 87-88, ἐπ. 81, 3, 6, 11.

95. Βλ. Th. Wiegand, *Didyma*, II (Die inschriften von Albert Rehm), Βερολίνο 1958, (= *Didyma II*), 487, 1-3, 14.

96. Βλ. *Bull. Ep.*, 1961, σ. 639: «...dans le décret de Stratos d'Acarnanie pour des juges de Milet (aussi *IG*, IX 1^a, 417), la parenté entre les deux villes viendrait de leurs origines "Légèges"».

97. Βλ. *I.v. Magnesia*, 101, 9-11, 19-20: ὅτι ὑπάρχων (ὁ δῆμος τῶν Μαγνήτων) φίλος

Δοῦρον Καλλιμάχου, Ἀσκληπιάδη Ἐρταίου στὰ Βαργύλια⁹⁸ τὸ 2ο αἰ. π.Χ., καὶ τοὺς Τηνίους Ξενοκράτη Ξενοφάντου καὶ Καλλιφώντα Καλλιφώντος δικαστὴ καὶ γραμματέα ἀντιστοίχως στὶς Τράλλεις.⁹⁹ Παρομοίον περιεχομένου εἶναι τὰ ψηφίσματα τῶν Ἀλαβανδέων¹⁰⁰ γιὰ τοὺς Καρύστιους δικαστὲς καὶ τὸ γραμματέα τοὺς τὸν 1ο αἰ. π.Χ.: τοῦ Ἀδραμυττίου τῆς Μυσίας¹⁰¹ ὑπὲρ τῶν Ἀνδρῶν δικαστῆ καὶ γραμματέα Τιμοκρίτου Σωκλέους καὶ Ἰφικράτη Ἰσοχρύσου ἀντιστοίχως. Ἐπίσης ὁ Λαμφακηνὸς Τατ-- Ἀπολλωνίου καὶ ὁ γραμματέας Ἀριστοκλῆς Ἀντιοχίδου ἀποστέλλονται στὴν Κολοφώνα.¹⁰²

Ὁ θεσμὸς τῶν ξένων δικαστῶν παρατηροῦμε ὅτι ἐφαρμοζόταν μεταξὺ γειτονικῶν καὶ μὴ πόλεων.

Στὴν ἴδια περιοχὴ λοιπὸν ἀνήκουν ἡ Πριήνη καὶ ἡ Μαγνησία τοῦ Μαϊάνδρου, ἡ Κολοφώνα καὶ οἱ Κλαζομένες, οἱ Ἐρυθρὲς καὶ ἡ Τέω, ἡ Σάμος καὶ ἡ Λέβεδος, ἡ Ἰασὸς καὶ ἡ Κάλυμνος, ἐνῶ εὐρύτερα γειτονικὲς εἶναι οἱ Αἰγίς, ἡ Μήθυμα καὶ ἡ Ἐρεσός.

Ἄξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ἀπόσταση μεταξὺ τῶν Βαργυλίων καὶ τῆς Πριήνης, τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τῆς Μυτιλήνης ἀλλὰ καὶ τῆς Πριήνης καὶ τοῦ Παρίου τῆς Προποντίδος, ὅπως μεταξὺ τοῦ Παρίου καὶ τῆς Ἐρεσοῦ. Ἐπίσης ἀρκετὰ ἀπέχουν ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν Χίο καὶ ἀπὸ τὴν Κολοφώνα, ἡ Κνίδος ἀπὸ τὴ Μαγνησία τοῦ Μαϊάνδρου, ἡ Μίλητος ἀπὸ τὴ Σμύρνη, ἡ Ἰασὸς ἀπὸ τὴν Κολοφώνα. Παρόμοια παραδείγματα ἀποτελοῦν: τὰ Μύλασα ἀπὸ τὶς Τράλλεις, ἡ Σάμος ἀπὸ τὰ Βαργύλια.

Περιπτώσεις περιοχῶν ὅπου ἐφαρμόζεται ὁ ὑπὸ μελέτη θεσμὸς, ἂν καὶ γεωγραφικὰ ἀπέχουν πολὺ μεταξὺ τους, εἶναι οἱ ἀκόλουθες: τὸ κοινὸ τῶν Θεσσαλῶν ἀπὸ τὴ Μίλητο καὶ τὰ Μύλασα, ἡ Μαγνησία Μαϊάνδρου ἀπὸ τὴ Θεσσαλικὴ Δημητριάδα, ἡ Ἑστρατονίκεια τῆς Καρίας ἀπὸ τὴν Ἄσσο, ἡ Ἄντανδρος τῆς Μυσίας ἀπὸ τὶς Πέλτες τῆς Φρυγίας, ἡ Μήλος ἀπὸ τὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας, ἡ Ἀστυπάλαια ἀπὸ τὴ Σμύρνη, ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν ἰωνικὴ Φώκαια καὶ τὴ δωρικὴ Ἀστυπάλαια. Ἐξ ἄλλου, ἡ Πριήνη ἀπὸ τὴν

καὶ εἵνους καὶ συγγενῆς τοῦ ἡμετέρου δήμου... 53-54: ἀφικόμενος πρὸς Μάγνητας φίλους ὄντας [καὶ εἵνους καὶ] συγγενεῖς τοῦ δήμου..., 74: Λαβηνηοὶ φίλοις οὔνιν καὶ εἵνοις.

98. Βλ. *I.v. Iasos*, 609, 3-4: ἐπειδὴ ὁ δῆμος ὁ Σαμίων φίλος καὶ εἵνους [καὶ] οἰκείος ἰπάρχων, 7-8.

99. Βλ. *IG*, XII 5, 869, 47-48: ...τόν δῆμον τῶν Τηνί(ω)ν ὄμ[τα συγγενῆ καὶ] οἰκείον καὶ φίλον καὶ εἵνον.

100. Βλ. *IG*, XII 9, 4, 3-4: ἐπεὶ Ἀγαθόπου[ς] τοῦ δεῖνα καὶ ὁ δ. τοῦ δ.] καὶ Λαμπρᾶς Ἰάβρου γραμματεῖς Καρύστιοι ἄνδρες...

101. Βλ. *IG*, XII V, 722, 25-27, 35-36, 50. Γιὰ τὴ χρονολογία βλ. G. Reger, «Decree of Adramytteion», *Epigraphica Anatolica* 15-16 (1990), σσ. 1-5, ὅπου δέχεται τὴν ἀποψη τοῦ Brought πού χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ τὸ 106 π.Χ.

102. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 33, 5-7, 11-12.

Ἄλεξάνδρεια Τρωάδος καὶ τὴ Λαοδίχεια ἐπὶ Λύκῃ τῆς Φρυγίας, ἡ Μίλητος ἀπὸ τῆ Μήθυμνα, τὴν Ἐρεσό, τὸ Βυζάντιο καὶ τὴν Ἐρέτρια. Ἐπίσης: ἡ Σμύρνη ἀπὸ τὴν Κνίδο, τὴ Στρατονίχεια καὶ τὴν Καῦνο· οἱ Ἐρυθρές ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου, τὴν Κῶ, τὰ Μύλασα τῆς Καρίας καὶ τὴν Τένεδο· ἡ Μαγνησία τοῦ Μαιάνδρου ἀπὸ τὰ Λάβρινα, ἡ Τήνος ἀπὸ τῆς Τράλλεις καὶ τῆ Στρατονίχεια. Ἀπὸ τῆς ἀνακαλυφθεῖσας ἐπιγραφῆς προκύπτει ὅτι οἱ Ἐρυθρές δέχονται δικαστῆς καὶ γραμματεῖς ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα, τὴ Σίδη,¹⁰³ τὴν Ἀττάλεια τῆς Παμφυλίας,¹⁰⁴ τὴν Ξάνθο¹⁰⁵ καὶ τὴν Τλῶ τῆς Λυκίας,¹⁰⁶ τὴ Λάμψακο¹⁰⁷ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἀπὸ τὰ παραδείγματα πού προαναφέραμε συνάγεται ὅτι οἱ σχέσεις μεταξύ αἰτούσης πόλεως καὶ ἀντίστοιχης ἐκκλήτου ἦταν ἰδιαίτερα καλές, ὅπως τεκμηριώνεται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία περιεβάρλλοντο οἱ δικαστῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ συγγενικὸ δεσμὸ τῶν πόλεων, παρατηρεῖται ὅτι, ἂν καὶ ἀποτελοῦσε συνεχτικὸ ἰσθὸ μεταξύ τους καὶ πολυάριθμα εἶναι τὰ παραδείγματα πρόσκλησης συγγενῶν πόλεων, ἐν τούτοις δὲν ἦταν τὸ μοναδικὸ καὶ οὐσιώδες κριτήριον.

Ἀνάδειξη δικαστῶν

Ἡ ἐπιλογή τῶν δικαστῶν γινόταν δι' αἰρέσεως. Συγκεκριμένα: οἱ πολῖτες τῆς Μαγνησίας τοῦ Μαιάνδρου¹⁰⁸ ἀπέστειλαν στὴν Κνίδο *δικαστᾶς ἄνδρας [καλοὺς γὰρ]θοὺς ἐλόμενοι ἀξιῶς αὐτῶν τε καὶ τοῦ δάμμου...*. Ἐπίσης σὲ ψήφισμα τῆς Στρατονίχης Ἀκαρνανίας ἀναφέρεται πῶς ὁ δῆμος τῆς Μιλήτου [...*ἄνδρας καλοὺς γὰρ]θοὺς χειροτονήσας [δικαστᾶς τῶν πόλιν].*¹⁰⁹ Οἱ Μιλήσιοι ἐπαινῶνται ἀπὸ τὸ Βυζάντιο¹¹⁰ *ἐπὶ τῶν σπουδῶν, ἂν ἐποιήσαντο περὶ τῶν αἰρέσεων τῶν τοῦ δικαστᾶ, ἐνῶ ἡ Σμύρνη μᾶς προσφέρει τὰ παραδείγματα τῆς Καῦνου*¹¹¹ καὶ τῆς Ἀστυπάλαιας.¹¹² Ἐπιλογή δι' αἰρέσεως υἰοθέτησαν καὶ τὰ Μύλασα¹¹³ σὲ πόλη τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας δὲν διασώθηκε,

103. Βλ. Axel Persson, «Inscriptions de Carie», *BCH* 46 (1922), σ. 415 γὰ τὴν Ἀφροδισιάδα καὶ γὰ τὴ Σίδη.

104. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, «Inscriptions de Carie», *BCH* 14 (1890), σ. 621.

105. Βλ. Axel Persson, *ὁ.π.*, σ. 416.

106. Βλ. G. Doublet-G. Deschamps, *ὁ.π.*, σ. 621.

107. Βλ. Axel Persson, *ὁ.π.*, σ. 417.

108. Βλ. *I.v. Magnesia*, 15a, 14-15.

109. Βλ. *Didyma II*, 487, 1-2.

110. Βλ. *Delphinion*, 153, 44-45.

111. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 7-8· 580, 5-6.

112. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 7-8.

113. Βλ. *I.v. Mylasa*, 635, 3-5: [--- ἐπειδὴ Θεόδωρος] Θεόδωρον κατὰ δὲ υἰοθεσίαν Ἰουδώρον ἱερεὺς Ἰουδος, αἰρεθεὶς δικαστῆς [ὑπὸ τ]οῦ δῆμου] τοῦ Μύλασῶν...

ἐνῶ οἱ Λαοδικεῖς ζητοῦν ἀπὸ τοῦς Πριηνεῖς¹¹⁴ ὅπως προ[χειρίσων]ται δικαστὰς τρεῖς...

Ὅπως προαναφέραμε οἱ δικαστὲς χαρακτηρίζονται στὰ ψηφίσματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον *καλοὶ κάγαθοί*. Ἐξ ἄλλου γιὰ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν μεταπέμπτων χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλοι χαρακτηρισμοί.

Στὸ ψηφίσμα τῶν Ἀλαβανδέων ὑπὲρ τῶν Καρυστιῶν ξένων δικαστῶν, αὐτοὶ ὀνομάζονται *ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ ὑπερβαλλούση συνέσει κεκοσμημένοι μεταπεμφ[θ]έ[ν]τες] δικασταί*.¹¹⁵

Τὸ Κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν τιμᾷ τοῦς Μυλασεῖς δικαστὲς διότι: [Ἔν] τε τοῖς [κατὰ] τὴν δικαστείαν ἀξίως [ποιησαμένους] τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐγγε[ι]ρισθείσης αὐτοῖς πίστεως...

Οἱ Πέλτες τῆς Φρυγίας χαρακτηρίζουν τὸ δικαστὴ Σατυρίωνα ἀπὸ τὴν ἄντανδρο ὡς *καλὸν κάγαθὸν καὶ πίστιν ἔχοντα καὶ κρίσιν ὑγὴν προσφερόμενον*.¹¹⁶

Σύνθεση δικαστηρίου

Ἀπὸ τὸ ὑλικὸ πού συλλέξαμε δύο στοιχεῖα παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον:

1) Συχνὴ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἰδίου ἀτόμου ὡς δικαστῆ σὲ διάφορες πόλεις.¹¹⁷ Σημειωτέον πὼς ὑπηρετοῦσαν τὴ δικαιοσύνη καὶ ἄνδρες πού προέρχονταν ἀπὸ οἰκογένειες μέλη τῶν ὁποίων, παλιότερα ἢ καὶ τὴν ἴδια περιόδο ἦσαν *μετάπεμπτου*· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ ἐξέχουσες προσωπικότητες,¹¹⁸ πού ἐπιλέγονταν βάσει ἀτομικῶν προσόντων ὅπως ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐπιείκεια.

114. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 7· H.G. Liddell-R. Scott, *δ.π.*, τόμ. 2, 2, λήμμα προχειρίζομαι: ἐκλέγομαι.

115. Βλ. *JG*, XII 9, 4, 4-5.

116. Βλ. *CIG*, II 3568^r, 6-7.

117. Βλ. τὰ παραδείγματα πού παραθέτει ὁ Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, Γενεύη 1989, σσ. 123-124, ἐνῶ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ δικαστῆ Ἡλιοδώρου ἀπὸ τὴς Σάρδεϊς βλ. σ. 122. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιγραφῆς *I.v. Priene*, 52, σσ. 4-5, κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὁπίων ὁ ἐκδότης προσπάθησε νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ ὄρος *μετάπεμπτου* ὑποδηλώνει πρεσβευτὴ, θεωρία πού δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ κανένα κείμενο. Γιὰ τὸ ἴδιο σημεῖο ὁ L. Robert, προτείνοντας ὡς συμπλήρωσιν: *μετάπεμπτ[οι] ἄνδρες ἢ δικασταί*] *Μενίσκος*, ἀναφέρει πὼς κάποιος μὲ τὸ ὄνομα Μενίσκος Μητροδώρου εἶχε σταλεῖ καὶ στὴ Λαοδικεῖα ἐπὶ Λύκω, ταυτίζει δηλαδὴ τὰ δύο πρόσωπα. Προσθέτουμε πὼς αὐτὴ ἡ ἀποψη θεωρεῖται βίασιμη διότι τὰ δύο κείμενα χρονολογοῦνται τὴν ἴδια ἐποχὴ, περίπου τὸ 200 π.Χ. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. L. Robert, «Notes épigraphiques», *Op. Min.*, I, σ. 237 καὶ σημ. 5. *I.v. Priene*, 59, 10, 16.

118. Βλ. A.W. Persson, *δ.π.* σ. 395· Ph. Gauthier, *δ.π.*, σσ. 117-118, 124· L. Robert, *Ξένων*, σ. 778.

2) Ἡ σύνθεση τοῦ δικαστηρίου ἀπὸ δικαστῆς προερχομένους ἀπὸ περιο-
σότερες τῆς μιᾶς πόλεως ὀφειλόταν σὲ δύο κυρίως λόγους: ἀφ' ἑνὸς διότι ἡ
ταυτόχρονη ἐκδίκαση ὑποθέσεων ἀπὸ τὰ δικαστήρια, ἐπιτάχυνε ἐνδεχομέ-
ως τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης,¹¹⁹ ἀφ' ἑτέρου διότι μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει
ἐγγύηση ἀμεροληψίας.¹²⁰ Ὅταν λοιπὸν μιὰ πόλη στέλνει ἓνα ἢ δύο δικα-
στῆς, δὲν σημαίνει πὼς τὸ δικαστήριό ἀπαρτίζεται ἀποκλειστικά ἀπ' αὐτὰ
τὰ ἄτομα, ἀλλὰ πιθανὸν καὶ ἀπὸ μεταπέμπτους ἄλλων πόλεων. Καὶ τοῦτο
διότι τὰ τιμητικά ψηφίσματα τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν τὸ δικαστικὸ αὐτὸ φαι-
νόμενο, ἄλλοτε ἀπευθύνονται ταυτόχρονα σ' ὅλες τὶς ἐκκλήτους πόλεις,
ἐνῶ ἄλλοτε σὲ καθεμιά χωριστά. Σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη περίπτωση παραθέ-
τουμε ἐνδεικτικὰ τὸ τιμητικὸ ψήφισμα τῆς Χίου¹²¹ γιὰ τοὺς πέντε δικαστῆς
ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴ Νάξο καὶ σὲ ἰσάριθμους ἀπὸ τὴν Ἄνδρο: Β. ἐκ Νάξο[υ]
Ἐπιγενίδης Ἡγησιμάχου, Σωσίλος Ἱππολύτου, Ξενο[φ]αντος [Ἀ]ρχέλεω,
Εὐχάρης Εὐστράτου, Σώπολις Σωσίου, ἔξ Ἄνδρου Πυθόδωρος Πυθίππου,
Μυρτιάς Ἰδνάδου, Κλεόδαρος Κλεονίκου[υ], Θεαγένης Ἀρχαγορίδου[υ], Θεό-
τιμος Ρίκανος.¹²²

Στὴ δεύτερη περίπτωσι, μαρτυρεῖται ἡ ταυτόχρονη πρόσκληση δικαστῶν
ἀπὸ περισσότερες πόλεις, ἰδιαιτέρες τιμές, ὁμως, ἀποδίδονται μόνο στοὺς
ἐκπροσώπους τῆς μιᾶς πόλεως. Τὸ γεγονός αὐτὸ μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσουμε
ὅτι ἀνάλογα ψηφίσματα ἐστάλησαν καὶ στὶς ἄλλες πόλεις.¹²³ Ὡς παραδείγ-
μα ἀναφέρεται ψήφισμα τῆς Σάμου¹²⁴ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ ἀφιξεις δικα-
στῶν ἀπὸ τὴ Μύνδο, τὴ Μίλητο καὶ τὴν Ἀλικαρνασσό, ἐνῶ τιμῶνται οἱ
ἐκπρόσωποι τῆς πρώτης πόλεως: ὁ Θεοκλῆς Θεαγένους καὶ ὁ Ἡρόφαντος
Ἄρτεμιδώρου.

Ἐχωριστὴ περίπτωση ἰδιαιτέρα πολυπληθοῦς ἀποστολῆς ξένων δικα-
στῶν ἀπὸ τὴν ἴδια πόλη ἀποτελεῖ τὸ τιμητικὸ ψήφισμα ποὺ βρέθηκε στὴν
Ἰασὸ καὶ χρονολογεῖται τὸν 3ο-2ο αἰ. π.Χ. καὶ ἀπονέμει τὸ δικαίωμα τῆς
προξενίας σὲ ἑπτὰ μεταπέμπτους ἀπὸ δωρικὴ πόλη,¹²⁵ ἐκ τῶν ὁποίων μόνο

119. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 10-11· ἰδ., *Lesbia-
ca*, REG 38 (1925), σσ. 34-35, ὅπου παρατίθενται παραδείγματα στὰ ὁποῖα προσθέτουμε
ἐκεῖνο τῆς Χίου ἢ ὁποῖα τὸ 320 π.Χ. δέχθηκε δικαστῆς ἀπὸ τὴν Ἄνδρο καὶ τὴ Νάξο·
D.W.S. Hunt, «An archeological survey of the Classical antiquities of the island of Chios carried
out between the months of March and July», *BSA* 41 (1946), σσ. 29-52 καὶ κυρίως σσ. 45-46.

120. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 772.

121. Βλ. D.W.S. Hunt, *δ.π.*, στ. 2-3, 49-59.

122. Βλ. παρόμοιες περιπτώσεις *I.v. Priene*, 8, 23-28· *I.v. Ilios* 51, 10-11.

123. Ἀνάλογα ψηφίσματα ὅπου οἱ τιμές ἀποδίδονται μόνο σὲ μία ἀπὸ τὶς ἀποστέλ-
λουσες πόλεις παρατηροῦμε καὶ στίς: *Delphinion*, 152 B 22· *IG*, XII V 2, 871, 0-2, 12-14· *IG*,
XII V, 722, 25-60.

124. Βλ. M. Schede, *δ.π.*, σ. 22 στ. 4, 12-13.

125. Βλ. *SEG*, 38, 1061, σ. 318. Ἡ πόλη κρίνεται ὡς δωρικὴ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ δικα-
στῆ Τιμόδαμου.

τά πλήρη ὀνόματα τῶν τεσσάρων μᾶς εἶναι γνωστά καὶ πρόκειται γιὰ τοὺς: Νικόλογο Ἰππάρχου, Ἰθικλέα Ἡγησιμάχου, Νικόμαχο Ῥύχου, Τιμόδαμο Ἰθαγένους, ἐνῶ ἀγνοοῦμε τὰ πατρώνυμα τῶν ἄλλων τριῶν: τοῦ Πισίλα, τοῦ Ἀντιφώντος [-----]ωνος καὶ τοῦ Λεωσθένη.¹²⁶ Ἐπίσης, πέντε δικαστές ἀπεστάλησαν ἀπὸ τὴν Ἴασο στὴν Κάλυμνο,¹²⁷ ἀπὸ τὴ Νάξο καὶ τὴν Ἄνδρο στὴ Χίο¹²⁸ καὶ ἀπὸ τὴν Ἰουλίδα τῆς Κέω στὴ Θήρα.¹²⁹

Σημειώνεται ὅτι στὰ τμήματα τῶν τιμητικῶν ψηφισμάτων ποὺ διαθέντου- με καὶ καταγράφουν τὴν αἴτηση δικαστηρίου, ἡ αἰτούσα πόλη συχνὰ διευ- κρινίζει τὸν ἀριθμὸ τῶν δικαστῶν ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται γιὰ ἓνα μόνο λειτουργό.¹³⁰ Δηλαδή ὑπολογίζει μόνη τῆς τὸν ἀριθμὸ τῶν με- τατέμπτων ποὺ κρίνει ὅτι εἶναι ἀναγκαῖος γιὰ τὴν ἐκδίκαση τοῦ συγκεκρι- μένου ἀριθμοῦ ἀδικαστῶν δικῶν.

Σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία τοῦ γραμματέα, βασικοῦ ἐπίσης μέλους τῆς σύνθεσης τοῦ δικαστηρίου, οἱ ἐπιγραφές μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἀντίθετα μὲ τοὺς δικαστές, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἦταν σταθερὸς, ἀποστελλόταν ἕνας μόνο γραμματέας.

Ἀποσπάσματα δύο ἐπιγραφῶν μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὸ ἀξιοσημείωτο φαινόμενο ὅτι ἐκδόθηκαν χωριστὰ ψηφίσματα πρὸς τιμὴν τῶν γραμματέων ἀπὸ τὴν Καῦνο¹³¹ καὶ τὴν Ἀστυπάλαια, ποὺ συνόδευσαν συμπατριῶτες τοὺς δικαστές στὴ Σμύρνη.¹³² Πιθανὸν ἀντανακλᾶ τὴν προσπάθεια τῶν αἰτουσῶν πόλεων νὰ τονίσουν τὴν προσφορὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν στὴν ἐκδίκαση τῶν ἐκκρεμουσῶν ὑποθέσεων.

Στὴν Καρία τὸ 113/116 μ.Χ. ἡ κατὰ ἄλλους τὸ 112/113, μαρτυρεῖται ὅτι ὁ δικαστὴς καὶ ὁ γραμματέας συνδέονται μεταξύ τους μὲ συγγενικὸ δε- σμὸ,¹³³ προφανῶς πρόκειται γιὰ πατέρα καὶ γιό, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ὀνόματά τους: δικαστὴς Λούκιος Γάουιος Λαβέων καὶ γραμματέας Λού- κιος Γάουιος Λαβέων νέος. Ἀξιόλογα στοιχεῖα γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ δικαστῆ καὶ τοῦ γραμματέα ἀντλοῦμε ἀπὸ ἐπιτύμβια στήλη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν Πάρο, βρέθηκε στὴ Νάξο καὶ χρονολογεῖται πρὶν

126. Βλ. *SEG*, ὁ.π.

127. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 30-35, 55-57.

128. Βλ. *D.W.S. Hunt*, ὁ.π.

129. Βλ. *OGIS*, 44, 8-10.

130. Βλ. *I.v. Priene*, 53 I, 7, 19· 53 II, 47· 54, 6-7, 17-18, 44· 59, 6-8· *Delphinion*, 153, 8-9· *I.v. Erythrai*, 120, 1-4· 121, 6-7· *I.v. Lampsakos*, 33, 3-4· 34, 6-8· *I.v. Smyrna*, 585, 3-4· *I.v. Mylasa*, 631, 16-17· 632, 7-8· 634, 2-3· *I.v. Iasos*, 75, 6· 78, 7· *Syll.*³ 426, 1-2· *Tit. Cal.* 17A. *J.Bousquet-Ph. Gauthier*, ὁ.π. σ. 12 στ. 4.

131. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579 II.

132. Βλ. *L. Robert*, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 8, ὁ ὁποῖος φθά- νει σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα κυρίως ἀπὸ τὴ φράση τοῦ στίχου 88 ποὺ ὁ ἴδιος ἀποκαθιστᾶ: πε[ρ]ὶ τοῦ γραμμα[τ]έως?].

133. Βλ. *I.v. Erythrai*, 125 μὲ τὰ σχόλια σ. 237.

από τη ρωμαϊκή κατάκτηση όπου ο Πάριος Ἀκρίσιος, γιός του Ἰάσονα ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὴν πατρίδα του τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκτελέσει καθήκοντα δικαστῆ ὅπως μνημονεύεται ἤδη ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο:¹³⁴ *Πατρίς μὲν μ' ἀπέπεμψε δικαστὴν Μυλασέσει*. Τὸ συγκεκριμένο ξένο δικαστῆ συνόδευσε ὡς γραμματέας ὁ γιός του, Ἀκρίσιος (στ. 7-8): *Υἱός δ' Ἀκρίσιος σὺν ὁμόπλοος ἦλυθε πατρὶ γραμματέως τάξιιν πειθόμενος πόλει*. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὸ κείμενο φαίνεται ὅτι ὁ γραμματέας ἀναλαμβάνει τελικὰ δικαστικές ἀρμοδιότητες λόγω τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του δικαστῆ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τους στὴ μικρασιατικὴ πόλη (στ. 9-10): *καί μου πνεῦμα λιπτόνιος, ἐμᾶς ἀρετᾶς ἐφάμιλλος Μυλάσσειν δικάσας ἐνηδιέδεκτο κρίσεις*. Ἐπίσης σὲ ψηφίσματα¹³⁵ ποὺ κατεύχονται τὸ μὲν ἓνα ἀπὸ τὶς Τράλλεις τὸ δὲ ἄλλο ἀπὸ ἄγνωστη πόλη καὶ ἀπευθύνονται στὰ Μύλασα, μαρτυρεῖται ἡ παρουσία κάποιου Διονυσίου Μέλανος ὁ ὁποῖος καταγράφεται ὡς δικαστῆς στὸ ἓνα ψήφισμα καὶ στὸ ἄλλο ἓνας συμπολίτης καὶ ὁμόνυμός του ὡς γραμματέας. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ δύο ἐπιγραφές χρονολογοῦνται τὴν ἴδια ἐποχὴ, τέλος 2ου-ἀρχῆς τοῦ 1ου αἰ. μᾶς ὁδηγεῖ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι πρόκειται ἴσως γιὰ τὸ ἴδιο ἄτομο.

Συνοδεία δικαστῶν

Τὰ κείμενα δὲν δίνουν ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὶς δραστηριότητες τοῦ δικασταγωγοῦ. Εἶναι πολίτης τῆς αἰτούσης πόλεως καὶ μπορεῖ ἐπίσης νὰ ὀνομάζεται *πρεσβευτῆς αἰτησόμενος δικαστήριον, πρεσβεία, ἀγαγὼν ἢ ἀγωγεῖς*¹³⁶ καὶ ἦταν ἀρμόδιος γιὰ τὴν παρουσίαση τῆς αἴτησης δικαστηρίου. Ὅπως τεκμηριώνεται ἀπὸ τὰ κείμενα ἦταν μόνον ἓνας, ἐνῶ σὲ ἓνα μόνον ψήφισμα, ποὺ γίνεται λόγος γιὰ *ἀγαγόντες* πρέπει νὰ πρόκειται γιὰ συλλογικὴ ἀναφορὰ σὲ δικασταγωγούς, ποὺ κατευθύνονταν ὁ καθένας σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκκλητίους πόλεις. Ὁ δικασταγωγὸς ἀσκοῦσε τὴ *δικαστοφυλακία*, συνόδευε δηλαδὴ τοὺς ἐπιλεγμένους ἀπὸ τὴν πόλη τους δικαστὲς στὴ δική του πόλη

134. Βλ. *IG*, XII 5, 305 μὲ τὰ σχόλια τοῦ πρώτου ἐκδότῃ J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *BCH* 6 (1882), σσ. 245-249.

135. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 24· 632, 16.

136. Βλ. ἐνδεικτικὰ τὶς περιπτώσεις: *IG*, 9 2, 507, 6· L. Robert, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, Παρίσι 1960 σ. 205 στ. 7. *Syll.* 426, 1-2: [- τοῦ] δήμου πρέσβε[ις ἀπο]στείλαντος πρὸς Τήϊους ὑπὲρ τοῦ δικαστοῦ..., ὅπου ὁ L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, 1, σ. 25, σημ. 3 διορθώνει τὸ στ. 1 *πρεσβευτήν* plutôt que *πρέσβεις*: *I.v. Priene*, 59, 8-9: *ἀποστείλαντός τε καὶ τοῦ δήμου πρὸς αὐτούς πρεσβείαν...*· *I.v. Pion*, 51, 16-18: *καλέσασθαι δὲ εἰς τὸ πρυτανεῖον τὸ δικαστήριον καὶ τοὺς ἀγαγόντας [τοὺς δικαστάς: Delphinion, 152 A, 15-16: ὁ δὲ πρύτανις καὶ ὁ βασιλεὺς καλεσάσάτων τοῖς τε δικασταῖς καὶ τὸν ἀγωγέα εἰς τὸ πρυτανήιον...*

όπου ἐπρόκειτο νὰ δικάσουν,¹³⁷ καὶ μερμινοῦσε ἐπίσης γι' αὐτοὺς καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τους.¹³⁸ Σύμφωνα μὲ τὸ Larsen μόνο, ὁ ἀγαθὸν ἐπέβλεπε τὴ διαδικασία ἐκδίκασης τῶν ὑποθέσεων.¹³⁹ Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρμοδιότητα ἐπιβλεψῆς λειτουργίας τῶν δικαστηρίων ἀπὸ τῆ βουλῆ διαθέτου με μία μόνο μαρτυρία καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴς Πέλτες τῆς Φρυγίας ὅπου φαίνεται ὁ πρωτεύων ρόλος τοῦ συλλογικοῦ αὐτοῦ ὄργανου στὸν τομέα τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης,¹⁴⁰ τουλάχιστον τὴν ἐποχὴ ποὺ χρονολογεῖται ἡ ἐπιγραφή (ἀρχές 2ου αἰ. π.Χ.). Συγκεκριμένα τὸ ψήφισμα ἀναφέρει: *καὶ μετὰ τὸ δικάσαι ἐπικρινάσης [τ]ῆς βουλῆς τὰς κειμένας δίκας καὶ ὀφειλοῦσας τελεσθῆναι ἐπὶ τοῦ μετὰ ταῦτα δικαστηρίου, παρακαλέσαι τὸν δικαστὴν Σατυρίωνα...*

Οἱ ἐπιγραφές δὲν διευκρινίζουν ἂν οἱ ἴδιοι οἱ πρεσβευτές ἢ δικασταγογοί εἶναι καὶ οἱ *συμπαραπομποί*,¹⁴¹ ὄρος ποὺ δηλώνει τοὺς συνοδοὺς τῶν ξένων δικαστῶν στὴν πατρίδα τους.

Σὲ κείμενο ὡστόσο τῶν Σμυρναίων¹⁴² πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τῶν Κανινίων καὶ τῶν δικαστῶν τὸ 2ο αἰ. π.Χ. ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἴδιος δικασταγωγὸς κοινοποίησε τὸ τιμητικὸ ψήφισμα στὴν πατρίδα τῶν δικαστῶν μετὰ τὴ λήξη τῆς ἀποστολῆς.

Παρόμοια μαρτυρία ἀντλοῦμε καὶ ἀπὸ τμηματικὰ σωζόμενη ἐπιγραφή τῆς Σμύρνης¹⁴³ ὅπου ὁ Λεύκιος Διονυσίου μαζί μὲ τοὺς στρατηγούς συμμετέχει στὴν ἀπόφαση γιὰ τὴς ἀποδιδόμενες τιμές σὲ μεταπέμπτους δικαστές καὶ γραμματεῖς ἀπὸ τὴν Ἀστυπάλαια,¹⁴⁴ ἀναφέρεται ἀμέσως μετὰ ὡς *δικασταγωγός*, ἐνῶ λιθινοτάτα ταυτίζεται καὶ μὲ τὸν πρεσβευτὴ ποὺ κοινοποιῶσε στὴν ἔκκλητο πόλη τὴς ἀποφάσεις τοῦ δήμου του.¹⁴⁵

137. Βλ. A.M. Woodward, «Excavations at Sparta, 1924-25, 3. Sparta-The Inscriptions», *BSA* 26 (1923-1925), σσ. 159-239 κυρίως σσ. 163-165, 180-181 (γιὰ δικασταγωγὸ ποὺ ἐστάλη ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴ Σάμο γιὰ νὰ μεταφέρει τὸ αἷμα τῆς πόλεως του καὶ νὰ συνοδεύει Σάμιους δικαστὲς στὴν πατρίδα του)· *IG*, XII 5, 869, 13 (γιὰ ψήφισμα τῶν Τρῳάλεων πρὸς τοὺς Τηνίους)· *I.v. Smyrna*, 583, 2-3 (τῆς Σμύρνης γιὰ Μιλήσιους δικαστές)· B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἄμστερνταμ 1973, σσ. 87-88, ἐπ. 81, στ. 4-5: *... ος Διοκλ[έους] δικασταγωγός πεμφθείς ὑπὸ τῆς πόλεως [πρὸς] Μιλησίους-----]*· *I.v. Erythrai*, 120, 1-4· 125, 6· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὄ.π.*, σ. 12 στ. 3-4.

138. Βλ. L. Robert, *Xenion*, σ. 771.

139. Βλ. J.A.O. Larsen, *ὄ.π.*, σ. 251.

140. Βλ. *CIG*, II 3568f, 15-20. Γιὰ τὴν πόλη τῶν Πελτῶν βλ. W.M. Ramsay, *The cities and Bishoprics of Phrygia*, Ὁξφόρδη 1895, σσ. 239-241.

141. Βλ. παραπομπὴ 220 κεφαλαίου γιὰ τὰ οἰκονομικὰ θέματα.

142. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579 I, 5, II, 47, 62.

143. Βλ. τὴς καθοριστικὲς ἀποκαταστάσεις τοῦ L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σσ. 6-8.

144. Βλ. *IG*, XII 3, 172, 2-3: *στρατηγῶν καὶ Λευκίου τοῦ Διονυσίου γνώμη*.

145. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 124.

Μιά άλλη τέλος πτυχή του ρόλου του δικασταγωγού φωτίζεται από μιὰ σειρά ἐπιγραφῶν: ἡ συνοδεία τῶν δικαστῶν κατὰ τὴν πρόσκληση εἰς ξένια καὶ ἡ συμμετοχὴ τους στὸ δεῖπνο στὸ πρυτανεῖο τῆς πόλεως.¹⁴⁶

Λειτουργία δικαστηρίων-ὄρολογία

Ἡ ἄσκηση τῶν δικαστικῶν καθηκόντων, γνωστὴ ὡς δικαστεία,¹⁴⁷ περιελάμβανε δύο στάδια: στὸ πρῶτο, γνωστὸ ὡς σύλλυσις προσπαθοῦσαν νὰ συμφιλιώσουν τοὺς ἀντιδίκους¹⁴⁸ οἱ ὁποῖοι, συμβιβάζόμενοι, θὰ ἀπέφευγαν τὴ

146. Βλ. *I.v. Ilion*, 51, 16-18: καλέσα[ι δὲ εἰς τὸ πρυτανεῖον τὸ δικαστήριον καὶ τοὺς ἀγαγόντας [τοὺς δικαστάς]---].

147. Βλ. *I.v. Priene*, 60, 8· *I.v. Erythrai*, 120, 13· *CIG*, II, 3568^f, 29-31· *IG*, XII 9, 4, 7-8· *I.v. Assos*, 8, 6, 8-9.

148. Βλ. ἐνδεικτικὰ παραδείγματα: *Delphinion*, 152 C., 71-72: τινὰς δὲ καὶ συνέλυσαν...· 153, 13-14: τὰς μὲν συνέλυσεν τὰν δικῶν ἴσως καὶ δικαίως· 154, 18-19: ἄς (δηλ. τῶν δικῶν) δὲ καὶ συλλύοντες συμφερόντως τοῖς τὰ πράγματα ἔχουσιν...· *IG*, XII 3, 172, 11-12: ἄς δὲ διέλυσ[αν δικαί]ως...· *IG*, IX, 507, 18-20: [σπειύδοντας τ]ή[ς] μὲν [π]λ[ι]ε[ί]στ[α]ς τῶν [κρίσει]ων συν[λ]ύσα[ντας] τοὺς δια[φερομ]ένο[υς] εἰς ὁμ[ό]νοιαν καταστήσαι...· J. Bousquet-Ph. Gauthier, ὁ.π., σ. 12, στ. 9-10· *Tit.Cal.* 17 B, 1-4· M. Schede, ὁ.π., σ. 22, στ. 15-18: τὰς μὲν ἐδίκασαν, τὰς δὲ διέλυσαν προαιρούμενοι τοὺς διαφερομένους τῶμ πολιτῶν διαλυθέντας ἐν ὁμονοίᾳ πολιτεῦσθαι ἀπαλλαγέντας τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐγκλημάτων, 22-3: ὅτι καλῶς καὶ συμφερόντως τὰς μὲν διέλυσαν τῶν δικῶν, τὰς δὲ ἐδίκασαν...· *Syll.*, 426, 7-8, 13-14· *I.v. Assos*, 7, 13-14: τὰς [δὲ διαλ]ύσαι ἀπὸ παντός τοῦ βελτίστου· 8, 4-5: ἄς δὲ καὶ διέλυσεν τῶν δικῶν, ἴσον ἑαυτὸν παρεχόμενος πᾶσιν τοῖς δι[αφερομέ]νο[ις]· T. Taşliklioğlu-P. Frisch, «Inscriptions from the Troad», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* (= *ZPE*) 19 (1975), σ. 219, στ. 8-9. Ἐπίσης παρόμοια πρόθεση γίνεται ἐμφανὴς καὶ στὰ ἐπόμενα ἀποσπάσματα: *I.v. Magnesia*, 15a, 20-21· 90, 12-14· 101, 13-14· *I.v. Lampsakos*, 33, 9-10, 16· 34, 12-13· *I.v. Ilion*, 51, 3-4, 14-15· *I.v. Smyrna*, 579, 10-11, 38· 580, 9-11· 583, 9-11· *I.v. Iasos*, 78, 8-10· 80, 11-12· *I.v. Priene*, 8, 7-8· 47, 9-10· 53 I 9-11, 20-22, II 41-43, 50· 54, 8-10, 39-40, 46· 58, 12· 61, 9-10· B. Helly, ὁ.π., 81, 7-8· *CIG*, II, 3568^f, 13-15· στὸ *I.v. Iasos*, 82, 33-34 εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἡ σύλλυσις καὶ ἡ κρίσις ἀποτελοῦσαν δύο φάσεις τῆς διαδικασίας: [οἴτι]νες παραγενόμενοι μάλιστα μὲν διαλυσεῖντι τοὺς [διαφερο]μένους τῶν πολιτῶν, εἰ δὲ μὴ, κρινεῖντι διὰ ψήφου...· 35-37. Ἡ διαρκὴς μέριμνα γιὰ τὴν προστασία τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδας γίνεται ἐκδηλῆ ἀπὸ τοὺς στ. 38-43: [καὶ ἀ]πογραφεισῶν δικῶν εἰς τὸ δικαστήριον [πλε]όνων [ἢ τρι]ακοσιῶν πεντήκοντα, τὰς μὲν πλεῖστ[α]ς διέλυσαν [πει]σαντες τοὺς ἀντιδίκους, ὅπως μὴ διὰ ψήφου τῶν πραγμάτων κρινόμενοι εἰς πλῆω ταραχῶν ὁ δῆμος [καθισ]τάται· τινὰς δὲ καὶ διαίτασαν συμφερόντως [ἐκα]τέρους τοὺς ἀντιδίκους· *I.v. Erythrai*, 116, 5-8· 120, 11-12· 506, 6-8· *I.v. Mylasa*, 632, 12· Ἀ.Π. Στεφάνου, ὁ.π., σ. 141, 2-3 καὶ τὶς διορθώσεις τῶν J. καὶ L. Robert, *Bull. Ep.* 1961, σ. 466, ὅπου τοὺς στ. 2-3: ἐν οἷκ ὀλίγοις δὲ τῶν δι[καστηρίων] ὡς αἴτιος γέγονεν εὐτάκτως δὲ πεπότηκε τοὺς διορθῶνουν ὡς: -εν, οἷκ ὀλίγοις δὲ τῶν δι[αφερομένων] τῆς συλλύσε]ως αἴτιος γέγονεν, εὐτάκτως δὲ πεπότη]ται...·] *I.v. Smyrna*, 585, 13-15· L. Robert, «Décret de Lébedos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97· ἰδ., *Hellenica*, τόμ. 11-12, σσ. 210-11· *I.v. Iasos*, 608, 6-7, 13-14· *OGIS*, 43, 9-11· 44, 10-12· *IG*, XII V₂, 870, 7-8. T.W. Jacobsen-P.M.

δικαστική οδό. Ἡ σύλλυσις ἀποτελοῦσε εἶδος συμβιβασμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν καθιστοῦσε ἀναγκαῖα τὴν ἐφαρμογὴ νομοθετικῶν διατάξεων τῆς πόλεως. Ὅταν ἀποτύγχανε ἡ πρώτη φάση προχωροῦσαν στὴν *κρίσιν* ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τοπικοῦ δικαίου.

Ἄξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ὄρων ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων:

1) Ἡ ἔκφραση *δικάζω δίκας* χρησιμοποιεῖται σὲ κείμενα τῶν ἰωνικῶν πόλεων: Στρατονίκεια,¹⁴⁹ Κολοφών,¹⁵⁰ Πριήνη,¹⁵¹ Ἐρυθρές,¹⁵² Χίος,¹⁵³ Τράλλεις,¹⁵⁴ Πάριον τῆς Προποντίδας,¹⁵⁵ Λαοδίκεια¹⁵⁶ καὶ Πέλτες τῆς Φρυγίας.¹⁵⁷ Ἐπίσης σὲ ψηφίσματα τοῦ Ἀδραμυττίου τῆς Μυσίας,¹⁵⁸ τῆς Τενέδου,¹⁵⁹ τοῦ Παρίου¹⁶⁰

Smith, «Two kimolian dikast Decrees from Geraistos in Euboeia», *Hesperia* 37 (1968), σ. 191: «The distinction between *διάλυσις* and *κρίσις* is common enough in decrees honoring foreign judges, and clearly refers to the difference between out-of-court settlement or informal arbitration and the binding verdict of a judge. The latter is sometimes described as being «in accordance with the law(s); which makes the distinction even more clear: *κρίσις* derives its authority from the law, *διάλυσις* from the agreement of the disputing parties themselves».

149. Βλ. *I.v. Smyrna*, 585, 4-5: [... ἀπ]ροστεῖλαι (ἐννοεῖται οἱ Σμυρναῖοι) *δικαστὴν τὸν δικάσοντα τὰς συνε]στηκίας δίκας*.

150. Βλ. *I.v. Erythrai*, 506, 1-3: [- τὰς μὲν ἐ]δίκασα[ν τῶν εἰσαχθεισῶν εἰς αὐτοὺς δικῶν ? ὀρθ]ῶς καὶ δι[καίως]...].

151. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 8-9: [καὶ τὰς μὲν ἐδίκασαν τῶν δικῶν τῆι ψήφ[ω]ι]... .

152. Βλ. *I.v. Priene*, 50, 6: ἐπὶ τὴν δίκην τῆς μηνύσεως τὴν τε δίκην ἐδίκασεν... .

153. Βλ. D.W. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 9-10: ἐπαινεῖσαι δὲ καὶ τοὺς δικαστάς, ὅτι [κ]αλῶς καὶ δικαίως ἐδίκασον τὰς [δίκας...] Βλ. καὶ τὶς παρατηρήσεις τῶν J. καὶ L. Robert, «Bull. Ep.», *REG* 62 (1949), σ. 133.

154. Βλ. *I.v. Mylasa*, 631, 29-30: [κα]ὶ τὰς τε ῥηθείσας ἐπ' αὐτῶν (ἐννοεῖται τὸν Μυλασέα δικαστὴ) *δίκας πάσα* ?]ς ἐδίκασεν ...: 632, 24-26: [... ὁ δῆμος στεφανοῖ δικαστὴν ἐ]γ Μυλάσων Θεόδωρον [Θεοδώρου κατὰ δὲ νόθεσίαν Ἰσιδοῦρου, ἱερέα Ἰσιδος, καλῶς καὶ δικαίως [--- τὰς δίκας δικάσαντα] (ἀγνώστου προελεύσεως). *IG*, XII 5, 869, 28: καὶ τὰς ----- δίκας κ[α]ὶ κ[ρ]ίσεις ἐδίκασεν... .

155. Βλ. *I.v. Priene*, 63, 4: ὅς (ἐννοεῖται ὁ δικαστὴς) παραγενόμε[ν]ος ἐδίκασεν τὰς δ[ίκας] κ[α]λῶς ..., 10-12: ὅτι [ὁ δῆμος στεφανοῖ τὸν δικαστὴν ... δικάσαντ]α τὰς δ[ί]κας..., 19-20: [... ὅτι ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοῖ στεφάνω]ι χρ[υ]σῶμ]ι Πο[ι]σειδώνιον Ἡρόδου καλῶς καὶ δικαίως καὶ συμφερόντως δικάσαντα τὰς δίκας.

156. Βλ. *I.v. Priene*, 59, 11: οἱ παραγενόμενοι (ἐννοεῖται δικασταὶ) εἰς τὴν πόλιν ἐδίκασαν τὰς δίκας δικαί[ως]... .

157. Βλ. *CIG*, II, 3568', 8-10: ἐδίκασεν τὰς δίκας ὁσίως καὶ δικαίως μετὰ πάσης σωφροσύνης.

158. Βλ. *IG*, XII 5, 722, 4-5: ἐπεὶ τῶν παραγεγονότων δικαστῶν ἀπὸ τῆς ξένης δεδικακῶτων τὰς τε κατὰ τοὺς νόμους συνεστηκίας δίκας.

159. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 10-11: ὅστις παραγενόμενος εἰς τὰμ πόλιν ἐδίκασε ταῖς δίκαις ---.

160. Βλ. Δ. Εὐαγγελίδης, *δ.π.*, σ. 52, στ. 9-11: ὅτι ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοῖ ... καλῶς καὶ δικαίως καὶ συμφερόντως δικάσαντας παρ' αὐτῶι τὰς δίκας... .

καί τῆς Μήθυμνας¹⁶¹ καί ἄλλης αἰολικῆς περιοχῆς,¹⁶² τῶν Λαοβηγῶν¹⁶³ ἀλλὰ καί τῶν Ἀγγείρων τῆς Πισιδίας.¹⁶⁴

2) Παραδείγματα τῆς περιφράσης *διαδικάζω* καθὼς καί τῶν παραγῶγων *διαδικασία* *δίκης*, *ποιοῦμαι* *διαδικασία*, ἀντλοῦμε ἀπὸ ἄδηλη πόλη¹⁶⁵ ποῦ στεφανώνει Ἄσσιους δικαστὲς ἐπὶ τῶ|ι τὰς μὲν *διαδικάσαι* τῶν *δικῶν* Ἰ-σως καί *δικαίως*, ἀπὸ τῆ Σμύρνη¹⁶⁶ ἀλλὰ καί ἀπὸ ψηφίσματα τῆς Κολοφῶνας,¹⁶⁷ τῆς Μαγνησίας τοῦ Σιτύλου,¹⁶⁸ τοῦ Ἀδραμυττίου,¹⁶⁹ ἄγνωστης πόλεως σὲ ἀπόφαση ἀπονομῆς τιμῶν στὶς Ἐρυθρές.¹⁷⁰

3) Τιμὲς ἀποδίδονται σὲ Μιλήσιους δικαστὲς¹⁷¹ ἐπειδὴ: *κρίνοντες τῶν δικῶν ἴσως καί δικαίως*. Ἡ ἴδια ἔννοια διατυπώνεται εἴτε ὡς *κρίσις κρίσεων* ὅπως στὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαϊάνδρου¹⁷² εἴτε ὡς *διεξαγωγή κρίσεων*.¹⁷³

4) Σὲ ἀποφάσεις μικρασιατικῶν πόλεων ἐμφανίζονται συχνὰ καί οἱ φράσεις: *διαλαμβάνω* καί *ὑπολαμβάνω*, *ποιῶ* ἢ *ποιοῦμαι* τὰς *κρίσεις* ἀπὸ τοῦ *δικαίου*.¹⁷⁴

161. Βλ. *Delphinion*, 152 B, 32.

162. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 34, 11-12: *ὅς καί παραγενόμενος ταῖς] δίκαις ἐδίκασσε*, 23-25: *ὁ δᾶμος στεφανοῖ τὸν ἀποσταλέντα δικαστὴν ἐγ Λαμψάκω Δαμοκρέοντα Ζήνωνος δικάσαντα ταῖς δίκαις...*

163. Βλ. *I.v. Magnesia*, 101, 7-11: *ἐπεὶ οἱ ἀπ[ισ]ταλέντες ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Μαγνητῶν τῶν πρὸς τοῦ Μαϊάνδρου|οι μετὰτεμπτοι δικασται Φιλοκράτης Διονυσίου, Σωκράτης Ἀρχιερῆλου Ἀρισταγόρας Νεῦμωνος καί ὁ γραμματεὺς αὐτῶν Μόσχος Ζηνοδότου τῶν δικῶν ἄς μὲν ἐδίκασαν...*

164. Βλ. J. Bousquet-Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 12, στ. 8.

165. Βλ. *I.v. Assos*, 7, 12-13.

166. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579 I, 9: *οὔτινες παραγενόμενοι τὰς μὲν διεδίκασαν τῶν δικῶν...* 580, 8: 583, 8.

167. Βλ. *I.v. Lampsakos*, 33, 14-15: *ἐπὶ τῶ|ι τὰς μὲν δίκας [διαδικάσαι]...*

168. Βλ. *I.v. Magnesia am Sipylos*, 7, 7-8: [*τοὺς διαδικάζοντας ὑμῶς καί [συμπερο- ντως τὰς δίκας τὰς]...*

169. Βλ. *IG*, XII V, 722, 47-48: *ἐπειδὴ ... ἀποσταλεῖς δικαστῆς ... τὴν τε διαδικασίαν ἐποιήσατο...*

170. Βλ. *I.v. Erythrai*, 120, 9-11: *οὔτινες π[αραγενόμε]νοι εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν διεδίκασαν τὰς ἐπιδοθείσας εἰς αὐτοὺς δίκας...*

171. Βλ. *Delphinion*, 154, 17-18. Παρόμοια παραδείγματα ἀντλοῦμε ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές: *IG*, XII 2, 530, 2-3: *ὁ δῆμος σπλευδον ὡς δικαιοτάτα κριθῆναι αὐτὰς (ἐννοεῖται τὰς δίκας): I.v. Erythrai*, 120, 4-5: *ἀποστεῖλαι δικαστὰς δύο τοὺς κ[ρίνον]ντας τὰς δίκας ψήφω μετ' ἀποφάσε[ως...]* *IG*, XII V₂, 870, 18-19.

172. Βλ. *I.v. Magnesia*, 90, 15-17: *ὅπως οὔν καί ὁ δῆμος φαίνηται μνεῖαν ποιούμενος τῶν φιλοπόνω[ς καί δικαίως κρίναντων τὰς κρίσε[ι]ς...*

173. Βλ. *I.v. Erythrai*, 114, 3-4: *ἐπειδὴ τοῦ δήμου προε[ισημ]ενου| καὶ τὰς εἰς τὸ π[ο- λι]τικὸν κρίσεις εισαγομένης διεξάγεσθα[ι]...*

174. Βλ. *I.v. Iasos*, 608, 8, 14, 42-43· *I.v. Magnesia*, 101, 9-13: *μετὰτεμπτοι δικασται ... τῶν δικῶν ἄς μὲν ἐδίκασαν ἄξιως τοῦ τε ἀποστειλαντος καὶ τοῦ ἡμετέρου δήμου ποιου- μενοι τὰς κρίσεις ἀπὸ τοῦ δικαίου* 104, 11: *...καλῶς καὶ δικαίως πεποιηθῆαι τὰς κρί- σεις --:] I.v. Mylasa*, 631, 26: *[κα]ὶ αὐτοὶ διειλείφεισ[αν μάλ]ιστα πάντα ποιήσεν τὰ*

5) Ἡ Σμύρνη¹⁷⁵ ἀπειθυνόμενη στήν πατρίδα τῶν ξένων δικαστῶν ἐξαίρει τή συμβολή τῆς πόλεως αὐτῆς στό *συντελεσθῆναι τὰς κρίσεις*.

6) Πληροφορίες γιά ἐκδικασία δικῶν προέρχονται ἀπό τῆς αἰολικῆς πόλεις Κύμη¹⁷⁶ καί Ἐρεσό.¹⁷⁷

7) Σέ ψήφισμα τῆς Καλύμνου¹⁷⁸ παρουσιάζεται ἡ περίφραση *κρίνω διά ψήφου*.

8) Σέ ψήφισμα τῆς Μυτιλήνης γιά Ἐρυθραίους δικαστές καί τήν πατρίδα τους ἀναφέρεται ὅτι αὐτοί: *τάν προσήκοισαν ρρόνοιαν ἐποιήσαντο περὶ τάν δικάν*.¹⁷⁹

Οἱ δίκαις πού παρουσιάζονται τελικά στά ξενικά δικαστήρια, τὰ ὅποια πιθανότατα συνεδρίαζαν στό ἱερό,¹⁸⁰ ὀνομάζονταν *εἰσαχθεῖσαι ἢ ἐναχθεῖσαι*.¹⁸¹

Ἐπῆρχαν δύο κατηγορίες δικῶν: οἱ ἰδιωτικῆς καί οἱ δημόσιες: Στό ἰδιωτικό δίκαιο ἀφοροῦσαν δύο ἐνότητες δικῶν: α) τὰ *ἐγκλήματα* καί β) τὰ *συναλλάγματα ἢ συμβόλαια*.¹⁸² Ἡ πρώτη περιελάμβανε μηνύσεις πού ὑπο-

δάζ[ια...] L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σσ. 1060, σημ. 3, 1061· *I.v. Priene*, 50, 7-8: *ποιησάμενος τήν κρίσιν ἀπό τοῦ δικαίου* 53, 14-15: *καί οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι ... ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις...* 54, 13-14: ... *καί οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι δικάζειν εἰς τήν πόλιν ζητῶσιν ἀξίως ἐπαίνου καί τιμῶν ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις...* *I.v. Iasos*, 78, 12-14: *καί οἱ λοιποὶ οἱ παραγινόμενοι δικάζειν εἰς τήν πόλιν ζητῶσιν ἀξίως ἐπαίνου ποιεῖσθαι τὰ[ς] κρίσεις...* *I.v. Lampsakos* 33, 10-11: *μετά παντός τοῦ βελτίστου πηουησάμενος τὰς κρίσεις...*, 17· *Syll.*³, 426, 7-8, 14, 43· *Tit. Cal.* 17 B, 4-5· *I.v. Erythrai*, 506, 3-4.

175. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 7· 580, 4· 583, 4-5· *IG*, XII 3, 172, 7.

176. Βλ. *I.v. Kyme*, 1, 3: *ἐπὶ ταῖς δίκαις ταῖς ἰδίαις ἐγδεδίκασε παίσαις...*

177. Βλ. Δ. Ἐναργελίδης, *δ.π.*, σ. 52 στ. 6-8: ὁ δῆμος ὁ Παριανῶν στεφανοῖ τὸν δῆμον [τ]ὸν Ἐρεσίουν ὅτι ἀπέστειλεν ἐπὶ τῆ[ν] ἐ[γ]δικασίαν τῶν δικῶ[ν]...

178. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 33-34: [οἴτ]ινες παραγενόμενοι μάλιστα μὲν διαλυσεῖν τοὺς [διαφερομένους τῶν πολιτῶν, εἰς δὲ μὴ, κρινέντινι διὰ ψάφου.... 39-42: τὰς μὲν πλείστας διέλυσαν [πείσ]αντες τοὺς ἀντιδικούς, ὅπως μὴ διὰ ψάφου τῶν πρ[α]γμά[των] κρινομένων εἰς πλεῖον ταραχῶν ὁ δῆμος [καθισ]τάται, 43-45: δέκα δὲ δικῶν εἰσαχθεῖσαν [εἰς τὸ] δῆμοστίον ἔκριναν διὰ ψάφου κατὰ τε τὸ διάγραμ[μα τοῦ] βασιλέως...· L. Robert, *Ξένιον*, σ. 770.

179. Βλ. *I.v. Erythrai*, 122, 23-24.

180. Βλ. *Delphinion*, 152 C, 70 ἐπ.: *CIG*, II, 3568', 20-22· L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38, (1925), σσ. 37-38.

181. Βλ. M. Schede, *δ.π.*, σσ. 21-22, 9, 13-14· *I.v. Iasos*, 82, 43-44· *I.v. Erythrai*, 114, 4· 506, 1-2· *IG*, XII 5, 722, 29· *I.v. Magnesia am Sipylus*, 7, 8. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 46.

182. L. Robert, «Lesbiaca», *REG* 38 (1925), σ. 35: «ἐγκλήματα, désigne les plaintes résultant d'un délit: συναλλάγματα, de même que συμβόλαια, les revendications fondées sur un contrat». Ἰδ., «Notes d'épigraphie hellénistique» *Op. Min.*, I, σσ. 35-36 με παραδείγματα: ἰδ., *Ξένιον*, σ. 773: «Parmi ces *δίκαι*, on distingue deux catégories dans le droit privé: les *ἐγκλήματα*, plaintes pour des délits, et les litiges de commerce ou d'emprunt, pour les *συναλ-*

βάλλονταν μετά την τέλεση ἀδικήματος ἐνῶ ἡ δευτέρα ἀπαιτήσεις πού προέκυπταν ἀπό κάποια συμβατική σχέση.¹⁸³

Μία μόνο ἐπιγραφή μᾶς μνημονεύει ὅτι οἱ δικαστές ἐκτός ἀπό τίς ὑποθέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου δικάζαν καί διενέξεις δημοσίου δικαίου. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ κράτος ἐμπλεκόταν σὲ τέτοια ζητήματα ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ ὑποθέσεις ἐμπορικῆς ὑφῆς μεταξὺ δημοσίου καί ἰδιωτῶν, ὅποτε γίνεται λόγος γιὰ *συμβόλαια τὰ τε κοινὰ καί τὰ ἴδια*¹⁸⁴ αἰτησαμένων ἡμῶν δικαστήριον ἐπὶ τὰ *συμβόλαια τὰ τε κοινὰ καί τὰ ἴδια*.

Ἐπίσης παρουσιάζονται οἱ ἐκφράσεις *δίκαια κατὰ πόλιν ἢ κατὰ ἔθνος*. Ὁ πρῶτος τύπος ἐφαρμόζεται μόνο ὅταν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν *δίκαια κατὰ ἔθνος*,¹⁸⁵ δηλαδή στὴν περίπτωση πόλεων πού συμμετέχουν σὲ μιὰ συμμαχία καί δικάζονται ὑποθέσεις μεταξὺ πολιτῶν τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς.

Τρία ψηφίσματα προερχόμενα ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαϊάνδρου, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι οἱ δικαστές δὲν ἔκριναν μόνο συνήθεις δίκαιες ἀλλὰ καί τίς παραγραφές.¹⁸⁶ Ὡς *παραγραφή* ὀρίζεται ἡ ἔνσταση καί ἀποτελοῦσε μιὰ ἰδιαίτερη δίκη στὴν ὁποία ὁ ἀρχικός μνηστής διοκόταν ὁ ἴδιος γιὰ τὴν ὑποβολή τῆς καταγγελίας κατὰ τρόπο μὴ σύννομο, ἐνῶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔνστασης αὐτῆς καθόριζε τὴν τύχη τῆς ἀρχικῆς δίκαις. Ἄν μὲν ἡ παραγραφή ἀπερρίπτετο τότε ἡ ἀρχικὴ δίκη συνεχιζόταν, ἐνῶ ἂν γινόταν δεκτὴ ἀπὸ τὸ δικαστήριο τότε ἡ πρώτη δίκη διεκόπτετο.¹⁸⁷

Ἐξ ἄλλου, σὲ δύο ἀπὸ τὰ προηγουμένα κείμενα τῆς Ἀντιόχειας, ἀναφέρεται πῶς οἱ ξένοι δικαστές ἦταν ἐπίσης ἀρμοδιοὶ γιὰ νὰ κρίνουν τοὺς ὄρκους, τίς ἔνορκες διαβεβαιώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες ὁ μάγιστρος ὀρκιζόταν πῶς ἡ δίκη δὲν ἦταν εἰσαγωγίμη, γιὰ τοὺς συγκεκριμένους λόγους πού ὄφειλε νὰ τοὺς ἀναφέρει στὸ δικαστήριο.¹⁸⁸

λάγματα ou les *συμβόλαια*, les contrats et les obligations, donc notamment les multiples différends entre créanciers et débiteurs.... *τῶν ὀφειλόντων*». Βλ. π.χ. *IG*, XII 5, 1065.

183. Γιὰ τίς δίκαιες πού ἀφοροῦν ὑποχρεώσεις πού ἀπορρέουν ἀπὸ *συμβόλαια* βλ. Θουκυδίδου I, 77 ὅπου ἀναφέρονται *αἱ ἐν ταῖς ξυμβολαίοις δίκαια*. Κατὰ τοὺς Henry G. Liddell-Robert Scott, λ. *συμβόλαιος*, τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα ἰσοδυναμεῖ μὲ τίς δίκαιες *πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἐκ τῶν συμβολαίων ὑποχρεώσεων*.

184. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 3-4.

185. Βλ. L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique» *Op. Min.*, I, σσ. 18-20 ἰδίως σ. 19 σμ. 5· *IG*, XII V₂, 870, 4.

186. Βλ. *I.v. Erythrai*, 116, 4-5· 117, 4-5, σχόλια σ. 220· L. Robert, *Ξένιον*, σ. 773· *I.v. Magnesia*, 90, 11.

187. Βλ. γιὰ τὴν παραγραφή D. Mac Dowell, *Τὸ δίκαιον στὴν Ἀθήνα τῶν κλασσικῶν χρόνων*, Ἀθήνα 1988, σσ. 331-337.

188. Ἐπιγραμματικά ὁ L. Robert, *Ξένιον*, σ. 773 σημειώνει: «Outre les procès ordinaires, il y eut les procès retardés par la procédure de la *παραγραφή*, de l'exception. Le dernier mot a été interprété de diverses façons: je croisais que "les serments" sont une allusion à la procédure du serment excusatoire, l'ἔξωμοσία». Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα βλ. *I.v. Erythrai*, 117, σχόλια σ. 220 ὅπου παρατηρεῖται πῶς ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου παραμένει ἀσαφής.

Ἄπο τοὺς ξένους δικαστές τέλος, ἐκδικάζονταν σπανιότερα καὶ οἱ *δίκαι τῶν παρανόμων καὶ βιαιῶν*,¹⁸⁹ ποὺ ἀφοροῦσαν άτομα κατηγορούμενα ὅτι πρότειναν ψήφισμα ἀντίθετο πρὸς τοὺς νόμους (βλ. καὶ γραφή παρανόμων) ἢ ὅτι εἶχαν ἀσκήσει βία.

Ὅλες οἱ προηγούμενες ἐκφράσεις ἀποκαλύπτουν τὸ βάθος καὶ τὴ σπουδαιότητα τῆς ἐπέμβασης τῶν ξένων δικαστῶν ὄχι μόνο στὴν ἀστική ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς πόλεως.

Στὴν τελευταία ἐνότητα τῶν ὄρων ἀνήκουν ἐκεῖνοι ποὺ περιγράφουν τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν δικαστῶν καὶ τὴν ἰσοδικία τους: *ἀπὸ παντός τοῦ βελτίστου, ἀπὸ τοῦ δικαίου, περὶ πλείστου τὸ δίκαιον ποιούμενους*,¹⁹⁰ *ἀφ' ἑσῶν πᾶσι ποιούμενος τὰς κρίσεις*,¹⁹¹ *καλῶς καὶ δικαίως*,¹⁹² *ἴσως καὶ δικαίως*,¹⁹³ *ὁσίως καὶ δικαίως*,¹⁹⁴ *προσηκόντως, συμφερόντως, ἴσως ἀνεριθεύτως*.¹⁹⁵

Ἐφαρμοστέο δίκαιο

Ἔνα ἀπὸ τὰ βασικὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτουν οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες στὶς ὁποῖες ἀναφέρονται οἱ ξένοι δικαστές, ἀφορᾷ τὸ δίκαιο ποὺ ἐφαρμοζόταν ἀπὸ τὰ ξενικά δικαστήρια κατὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν. Πληροφορούμεθα, λοιπόν, ὅτι τὰ δικαστήρια αὐτὰ ἔκριναν *κατὰ τοὺς νόμους, τοῖς ψηφίσμασι*¹⁹⁶

189. Βλ. *I.v. Priene*, 44, 18: *...καὶ δικαίως ἀπάσας ἔκριναν τὰς τε τῶν παρανόμων καὶ τὰς τῶν βιαιῶν...* μὲ τὰ σχόλια τοῦ L. Robert, *ὁ.π.*, σσ. 773-4.

190. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 16·580, 15-16·583, 16-17· *I.v. Magnesia*, 101, 12-13.

191. Βλ. *Syll.*³, 426, 14.

192. Βλ. *I.v. Magnesia*, 104, 11.

193. Βλ. *I.v. Erythrai*, 121, 11-12· 122, 35-36.

194. Βλ. *CIG*, II, 3568^f, 8-9· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *ὁ.π.*, σ. 12 στ. 8-9.

195. Βλ. *I.v. Iasos*, 82, 45· *I.v. Kyme*, 1, 3-4 μὲ τὰ σχόλια.

196. Βλ. ἐνδεικτικὰ L. Robert, «Décret de Lébedos», *Op. Min.*, I, σσ. 94-97· ἰδ., «Décret de Lébedos», *Hellenica* 11-12, σ. 205 στ. 14-15: *τὰς δὲ ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν ἀκολούθως...*, σ. 211 στ. 9-11: *τὰς δὲ ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν ἀκολούθως...*· *I.v. Magnesia*, 15a, 19-20: *τὰς τε δίκας ἐδίκασαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ ἀκολούθως τοῖς νόμοις*· *I.v. Smyrna*, 579, 9-10: *τὰς μὲν διεδίκασαν τῶν δικῶν καλῶς καὶ δικαίως καὶ κατὰ τοῖς νόμοις*, 36-38: *καὶ διότι μισοπονηρῶς τε ... καὶ κατὰ τοῖς νόμοις, φιλοπονίας τε καὶ κακοπαθίας οὐθὲν ἐλλείποντες, ἃς μὲν ἔκριναν τῶν δικῶν*· *I.v. Iasos*, 80, 10-11: *καὶ τὰς μὲν ἐδίκασαν [τῶν δικῶν κατὰ τοῖς νόμοις ὀρθῶς καὶ δικαίως*· 609, 9-10: *τὰς δὲ ἐδίκασαν δικαίως κατὰ [το]ῖς νόμοις*· *I.v. Priene*, 8, 9-10: [τὰς μὲν ἐδίκασαν τῶν δικῶν τῆ ψήφ(ω)ι κατὰ τοῖς νόμοις ὀρθῶς]ς...· 47, 9-10: *τὰς δὲ ἐδίκασαν δικαίως κατὰ τοῖς νόμοις...*· 59, 11-12: *οἱ παραγεγόμενοι εἰς τὴν πόλιν ἐδίκασαν τὰς δίκας δικαίως* κατὰ τοῖς ὑπάρχοντας ἡμῖν νόμοις· *I.v. Lampsakos*, 33, 13-15: [ἐται]νέσαι τὸν δικαστὴν [Ἰ]ατ-- Ἄπο]λλωνίου καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνοι ἐπὶ τῶι τὰς μὲν δίκας [διαδικάσαι] κατὰ τοῖς νόμοις

και τὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως.¹⁹⁷ Ἡ τελευταία περίπτωση ἴσχυε σὲ ὕστερη ἐποχή, κατὰ τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους. Οἱ δύο πρώτες περιφράσεις ἀφοροῦν κρίση καὶ ὄχι σύλληψη ἢ διάλυση (δηλαδή συμβιβασμὸ καὶ συμφιλίωση) καὶ δείχνουν τὸν τρόπο ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου τῆς πόλεως, πολίτες τῆς ὁποίας ἦταν οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ἀντίθετα, στὴ διαιτησία (σὲ διαφορὲς δηλαδή μεταξύ τῶν πόλεων) οἱ δικαστὲς εἴτε ὀφείλουν νὰ ἀποφασίσουν κατὰ ἐλευθέρου κρίση εἴτε νὰ προσαρμῶζονται σὲ ὅσα ἔχουν συμφωνηθεῖ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς σὲ τυχὸν μεταξύ τους συμφωνία.¹⁹⁸

Σὲ ἐπιγραφή τῆς πόλεως τῶν Γόννων, διαβάζουμε πὼς οἱ δικαστὲς ἀπὸ τῆ Μίλητο [--- ἐδίκασαν κατὰ τὰ ---] καὶ τὰ ἐκ τῶν νόμων.¹⁹⁹

Σὲ ψήφισμα τῆς Λέβου ἡ ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τοὺς Μιλήσιους δικαστὲς ἔγινε κατὰ τὰ συγκεκριμένα τοῖς δάμοις²⁰⁰ καὶ ἀκολούθως τοῖς ἐγγράφοις,²⁰¹ δηλαδή σύμφωνα μὲ συμβάσεις πού ἔχουν ὑπογραφεῖ ἀπὸ τὶς δύο πόλεις στὶς ὁποῖες περιλαμβάνονται ἡ συνθήκη καὶ ἡ ἐπισυνθήκη.

Ξένοι δικαστὲς καὶ πολιτικὴ

Ἦδη ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς μελέτης ἐπισημάναμε πὼς ὁ θεσμὸς τῶν ξενικῶν δικαστηρίων ἐμφανίζεται στὶς ἑλληνικὲς καὶ κυρίως τὶς Μικρασιατι-

[καλ]ῶς... 34, 11-13: ὅς καὶ παραγενόμενος ταῖς δίκαις ἐδίκασσε, ταῖς] δὲ καὶ διέλυσε ἴσως καὶ δικαίως καὶ κατὰ τοῖς νόμοις, 24-25· IG, XII 9, 4, 4-5: [--- μεταπειμ]θ[ε]ντες δικασται δεδικάσαι παρ' ἡμῖν καλῶς καὶ ἀκολούθως τοῖς νόμοις· IG, XII V, 722, 4-6: ἐπεὶ τῶν παραγεγονότων δικαστῶν ἀπὸ τῆς ξένης δεδικακῶτων τὰς τε κατὰ τοῖς νόμοις συνεστηκείας δίκαις καὶ τὰ ἀναπεμφθέντα κριτήρια..., 29-30· *Delphinion*, 153, 14-16: τὰς δ' ἐδίκασσε τοῖς νόμοις ἀκολούθως καὶ τοῖς ψηφίσμασιν...· CIG, II, 3568', 8-11: ἐδίκασεν τὰς δίκαις οὕτως καὶ δικαίως μετὰ πάσης σφροσύνης ἀκολο[υ]θήτως τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς ψηφίσμασιν....

197. Κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴ περίοδο, ἡ κρίση γίνονταν βάσει ὄχι μόνο τῶν ἐγχωρίων νόμων ἀλλὰ καὶ τῶν θεμελιωδῶν νομικῶν ρυθμίσεων πού περιελάμβανε τὸ διάγραμμα τοῦ βασιλέως. Ὡς παραδείγματα παραθέτουμε: I.v. *Kyrie*, 1, 1-2: ἐπεὶ τὸ δικαστήριον παραγενόμενον ἐγ Μαγνησίας κατὰ τὸ διάγραμμα τὸ Ἀντιγόνου· I.v. *Iasos*, 82, 43-45: δέκα δὲ δικᾶν εἰσαχθεῖσαν [εἰς τὸ] δικαστήριον ἐκριναν διὰ ψάφου κατὰ τε τὸ διάγραμματα τοῦ βασιλέως καὶ τοῖς νόμοις....

198. Βλ. L. Robert, «Notes d' épigraphie hellénistique» *Op. Min.*, I, σ. 82.

199. Βλ. B. Helly, *Gonnoi II. Les inscriptions*, Ἄμστερνταμ 1973, σ. 81, 8-9 καὶ σχόλια σ. 88: «L' expression τὰ ἐκ τῶν νόμων paraît rappeler elle aussi une expression banale dans ce genre de décrets: les juges ont tranché les procès κατὰ τοῖς νόμοις».

200. Βλ. *Delphinion*, 152 B, 32-34: οἱ καὶ παραγενόμενοι ταῖς τε δίκαις ἐδίκασσαν ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ κατὰ συγκεκριμένα τοῖς δάμοις καὶ τὰν ἀναστρόφαν [ἐ]ποίησαν. το(ν), 44: ...δικάσαντας ταῖς δίκαις ταῖς κατὰ συγκεκριμένα πρὸς Ἐρεσίους..., 84-85: δικάσαντας ταῖς δίκαις ὀρθῶς καὶ δικαίως κατὰ τὰ συγκεκριμένα πρὸς Μαθημ(ν)αίους....

201. Βλ. *Delphinion*, 152 B, 44-45: δικάσαντας ταῖς δίκαις ... καὶ δικαίως καὶ ἀκολούθως τοῖς ἐγγράφοις.

κές περιοχές σε περιόδους κοινωνικο-πολιτικής κρίσης και έσωτερικής αποδιοργάνωσης που προκάλεσαν την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών στα τοπικά δικαστήρια και την άνεπαρκή λειτουργία τους. Οί πηγές οί όποίες κάνουν γνωστή τήν πρακτική αυτή άναφέρουν ρητά πώς ένας από τούς στόχους που όφειλαν νά πετύχουν οί δικαστές και στόν όποίο προσδοκούσε ή αίτούσα πόλη ήταν ή έπαναφορά τής όμαλότητας. Ό αριθμός τών τιμητικών ψηφισμάτων δείχνει ότι αυτό πραγματοποιείτο. Ένδεικτική είναι ή κατ' έπανάληψη χρήση τών έννοιών *τηρείσθαι τήν δημοκρατίαν, όπως μη ές πλέω ταραχάν ό δάμος καθιστάται*, στίς όποίες άποσκοπεί ή άπόδοση τής δικαιοσύνης.²⁰² Κατά τόν Ph. Gauthier ή έφαρμογή τού θεσμού τών ξενικών δικαστηρίων στην έλληνιστική έποχή συνυφάνθηκε με τή γενική παραδοχή τής δημοκρατίας ως *πατρίου πολιτείας* ή όποία έπρεπε νά διατηρηθεί ή νά άνορθωθεί. Η προσφυγή στούς μεταπέμπτους που συμβόλιζαν τήν άμεροληψία, άποσκοπούσε στην άμβλυνση τών παθών και τήν έπανεγκάθιδρωση τής κοινωνικής όμόνοιας, ένώ ή έξάπλωση τού δικαστικού αυτού θεσμού συνέτεινε στην καθιέρωση τού δημοκρατικού πολιτεύματος στίς πόλεις. Σύμφωνα με τó L. Robert ή έπίκληση γιά έπαναφορά τής όμόνοιας στην πόλη σημαίνει ότι αυτή είχε διακοπεί ή τουλάχιστον άπειληθεί. Πάντως τά τοπικά δικαστήρια συνέχισαν νά λειτουργούν ή μάλλον νά ύπολειτουρούν²⁰³ περιοριζόμενα σε ύποθέσεις ήσσονος σημασίας, ένώ τά σοβαρότερα θέματα έπαφίοντο στην κρίση τών μεταπέμπτων.²⁰⁴

202. Βλ. I.v. Priene, 8, 10-12: *τάς δε[έ συνέλυσαν] ίσως] και] δικαίως, εις όμόνοιαν [και] προθ]υμίμ]ι προαιρούμενοι τ]όν δη]μον τ]όμ Πριηνέον κ]αθιστάν]ιαι*, 44, 13-15: *ένέπ]ρ τών παραγινόμενων εις τ]ήν πόλιν δικαστηρίων, όπως ίσα και δίκαια π]ασι] τοίς πολί]ταις πα]ραγίνηται, διά τó μάλισ]τα διά τούτο τηρείσθαι τήν δημοκρατίαν...* I.v. Iasos, 82, 39-42: *τάς μέν πλείστ]ας διέλυσ]αν τοίς άντιδικούς, όπως μη διά ψάφον τών πραγμά]των κρινόμενων εις πλέω ταραχάν ό δάμος [καθισ]τάται* I.v. Magnesia, 101, 13-14: *...τινάς δε και συνέλυσ]αν από παντός τού βελτίστου εις όμόνοιαν άποκαθιστάντες τó πολίτευμα...* M. Schede, ό.π., στ. 5-7: *επειδή διαφερομένων τ]όμ πολιτ]ών τά πρ]ός άλλή]λους ένέπ]ρ τών μετεώρων συμβολαίων βυλόμενος έν όμονοία τ]ήν πόλιν είναι Φιλοκλής βασιλεύς Σιδονίων...* IG, XII V₂, 870, 10-11, όπου περιγράφεται ή κρίση τών δικαστ]ών και οί προσπάθειες συμφιλώσεως τών δύο μερών: *βυλόμενοι τó πολίτευμα κατασ]ήσαι ει]ς [ό]μ[ό]νοιαν* J. Bousquet-Ph. Gauthier, ό.π., σ. 12 στ. 9-10 γιά τήν έρμηνεία τού όρου *πολίτευμα* ως *πολιτικό σώμα* (corps civique) βλ. L. Robert, *Noms indigènes*, Παρίσι 1963, σσ. 476, 477 σημ. 2' ίδ., *Xenion*, σσ. 776-777' J. και L. Robert, *Claros I*, Παρίσι 1989, σ. 93' Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σσ. 84, 103-104.

203. Βλ. Ph. Gauthier, *Symbola*, σ. 346' ίδιου, «Les rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, Ιούλιος-Δεκέμβριος 1994, σ. 165' L. Robert, *Ξένιον*, σ. 776' Fernand de Visscher, *Les édits d'Auguste*, Λουβέν-Παρίσι 1940, σσ. 126-127.

204. Βλ. D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor*, I, Πρίνστον-Νιού Τζέρσι 1950, σ. 648' Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103.

Τιμές

Ἡ αἰτούσα πόλη ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνη της τόσο στὴν ἀντίστοιχη ἔκκλητο ὅσο καὶ στοὺς δικαστές. Οἱ τιμές ποὺ ἀποδίδονταν στὴν πατρίδα τῶν μεταπέμπτων καὶ στοὺς δικαστῆριο ἦσαν πολὺμορφες καὶ δικαιολογούνταν ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δικαιοσύνης ποὺ ἀπένευμαν. Οἱ τιμές αὐτὲς θεωροῦνται *ἄξια ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἢ ἀξίως τῆς ἐγχειριζομένης αὐτῶν πίστεως*, ἀποτελοῦν δὲ στοιχεῖο διπλωματίας τῶν καλῶν σχέσεων, ἀφορμὴ γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ περαιτέρω σύσφιγξη τῶν σχέσεων τῶν δύο πόλεων.²⁰⁵

Δύο ἦσαν οἱ κατηγορίες τῶν τιμῶν:

Στὴν πρώτη, ποὺ ἀφορᾷ τόσο τοὺς δικαστές καὶ τὸ γραμματέα ὅσο καὶ τὴν πατρίδα τους, περιλαμβάνονται κυρίως ὁ ἔπαινος καὶ ὁ στέφανος,²⁰⁶ χρυσὸς γιὰ τὴν πόλη καὶ τοὺς δικαστές, ἀπὸ κλαδιά γιὰ τὸ γραμματέα. Σημειώνεται ὅτι σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφή τῆς Μυτιλήνης γιὰ τὶς Ἐρυθρὲς καὶ Ἐρυθραῖους δικαστές, ἀποτελεῖ τὴ μοναδική μέχρι στιγμῆς, μαρτυρία ὅπου ὁ ἔπαινος καὶ ὁ χρυσὸς στέφανος ἀπονέμονται καὶ στοὺς δικαστῆρας.²⁰⁷

Στὴ δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν ἡ ἀπονομὴ στοὺς δικαστῆρας διαφόρων προνομίων: ἡ ἀπονομὴ πολιτείας, τὰ δικαίωμα τῆς προξενίας, εὐεργεσίας, προεδρίας στοὺς θέατρο καὶ τοὺς ἀγῶνες, τὰ προνόμια νὰ εἰσέρχονται σὲ βουλή καὶ δῆμο πρῶτοι μετὰ τὰ ἱερά, νὰ μὴν προσφέρουν σπονδές, ἡ παροχὴ ἀτέλειας καὶ ἀσυλίας, ἐγκληση γῆς, οἰκίας, ἐγγραφῆ σὲ φυλὴ, δῆμο καὶ γένος, ἀνάθεση τοῦ ἀδριάντα, πρόσκληση στοὺς πρυτανεῖο, *μετουσία ὄσων καὶ τοῖς ἄλλοις μέτεστι*, δηλαδή δικαίωμα συμμετοχῆς σ' ὅλες τὶς δραστηριότητες τῶν ἐντοπίων πολιτῶν²⁰⁸ ποὺ ἀποτελοῦν καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ στοι-

205. Βλ. *IG*, XII 9, 4, 4-6· *IG*, 9₂, 508, 5-7· *IG*, XII 5, 869, 47-51· *I.v. Mylasa*, 631, 15-17· 634, 6-8· *I.v. Iasos*, 80, 8-10· *I.v. Smyrna*, 579, 11-12, 14-16, 20-22· 580, 13-15· 582, 5-9· 583, 11-12, 14-16· *I.v. Erythrai*, 117, 7-11· 506, 3-6· *I.v. Ilios*, 51, 12-14· *I.v. Assos*, 8, 6-10, 13-15, 30-32· *IG*, XII V₂, 870, 4-7· *IG*, XII V, 722, 47-50· *Delphinion*, 152 B 33-35, C 72-75· 154, 8-11· *I.v. Magnesia*, 15 a, 17-19· 90, 17-18· 101, 11-12, 14-15, 17-21· *I.v. Priene*, 49, 2-4· 47, 23-26· 50, 6-7, 10-12, 16-21· 53, 32· 54, 28-30, 60-62· 60, 2, 20-21· 61, 24-27.

206. Βλ. ἐνδεικτικὰ *CIG*, II, 3568', 33-39· *I.v. Priene*, 50, 16-17, 21-23· Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, Γενεύη 1989, σ. 122: «L'obtention de "couronnes", dans les cités où les juges ont séjourné et siégé, est chose si connue que tout commentaire en est inutile».

207. Βλ. *I.v. Erythrai*, 122, 12-14, 41-45.

208. Βλ. *Delphinion*, 152 C 89-92: *ἔμμεναι δὲ αὐτοῖς καὶ πόλιτας ... καὶ προξένους ... [ἐ]φοδὸν ἐπὶ τε βόλλαν καὶ δάμον μετὰ τὰ ἱερά πρῶτοι καὶ εἰσπλὸν καὶ ἔκπλουν καὶ ἐμ πολέμοι καὶ ἐν εἰράναι (ἀσύλει) ἀσύλι καὶ ἀσπονδοί...*· *I.v. Priene*, 8, 34-41: *εἶναι δὲ αὐτοῖς καὶ προ[ξ]ένους καὶ εὐεργ[ε]ταῖς τοῦ δήμου τοῦ Πιργιηνῶν, δεδόσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ ἀτέλειαν ὅν ἂν εἰσάγονται ἢ ἐξάγονται εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ εἰσπλοῦν καὶ ἔκπλουν ἀσύλει καὶ ἀσπονδοί καὶ ἐμ πολέμοι καὶ ἐν εἰρήν[η] καὶ ἐφοδοῦν ἐπὶ τὴν*

χειά που άπαρτίζουν την ίσοπολιτεία,²⁰⁹ και ή παροχή από την πόλη κάθε φιλανθρωπίας, όποτε αυτοί την έπεσεκέπτοντο.²¹⁰ Οί τιμές αυτές οί όποιες ένιότε κληρονομοϋνται,²¹¹ άποτελοϋν έκφραση ευαρέσκειας και εύγνωμοσύνης σ' όσους συνέβαλαν στην επίλυση τών δικαστικών προβλημάτων.

Ή απόδοση τιμών γίνεται κατά την έλληνιστική περίοδο, φαινόμενο άρκετά διαδεδομένο. Ή άπονομή του δικαίωματος του πολίτη, ή προξενία και ή άσυλία άπονέμονται σέ άτομα από άλλα κράτη άκόμη και σέ όλόκληρες πόλεις ή λαούς.²¹²

Τό ίδιο ψήφισμα καθόριζε άφ'ένός τά άρμόδια όργανα είτε για την έφαρμογή²¹³ είτε για την άναργγείλια τιμών.²¹⁴

βο[υ]λήν [και] τόν δήμον, έά[ν] του δέωνται, πρώτοις μετὰ τά ιερά, και προεδρ[ί]α[ν] έν το[ί]ς άγώ[σ]ι και έμ πρυτανε[ί]ωι κ[α]ί έμ Πανωνίω[ί]οι σί[τ]η[σ]ιν και[ί] γ[ί]η[σ] και[ί] οικίας έγκτησιν και[ί] ιερών κ[α]ί άρχείωμ μετουσίαν ώ[σ]τ κ[α]ί [οί] Πρ[ο]μηγε[ί]ς μετέχουσιν ...' *I.v. Assos*, 8, 18-19: και[ί] έπικληρώσαι αυτών [έ]πι φυλήν και[ί] δήμον ...' *M. Schede, δ.π., στ. 27-29: και[ί] έπικληρώσαι αυτους επί τε φυλήν και[ί] χιλιαστίν και[ί] έκταοστίν και[ί] γένος καθότι και[ί] τούς άλλους Σαμίους...* *Ph. Gauthier, δ.π., σ. 114, 11-12: στεφανώσαι αυτών χρυσοϋ στεφάνωι και[ί] είκόνι χαλκήι. Άπό τό ψήφισμα αυτό που χρονολογείται κατά προσέγγιση τό πρώτο ήμιοσ του Που α[ι.], προκύπτει από τόν καθηγητή Gauthier ότι ό Ήλιόδωρος ήταν λαμπρή προσωπικότητα διότι (σ. 119): «en tout cas, l'érection d'une statue restait à cette époque un honneur assez rare; cela laisse préjuger de l'importance des services rendu par Héliodóros».*

209. Βλ. *G. Ténékídes, Droit International dans la Grèce des cités*, Leude, γ.χ., σ. 539 σημ. 2.

210. Βλ. *I.v. Smyrna*, 579, 28-30· 582, 17-21· *IG, XII V*₂, 870, 21-22· *IG, 9*₂, 507, 30-32· *CI**G*, II, 2167c, 1-3, όπως έχει συμπληρωθεί από τό *L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique»*, *Op. Min.*, I, σσ. 39, 42· *IG, XII*, 172, 41-45 συμπληρωμένο από τό *L. Robert, «Notes d'épigraphie hellénistique»*, *Op. Min.*, I, σ. 6.

211. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 41-42, τιμές άναφερόμενες σέ άπογόνους δικαστών όπως προξενία, ευεργεσία, άτέλεια, είσοδο σέ βουλή και[ί] δήμο πρώτοι μετὰ τά ιερά, προεδρία σέ άγώνες, σίτηση σέ πρυτανείο, έγκτηση γής και[ί] οικίας, μετουσία ιερών 47, 19 (έπίσης για κατιόντες δικαστών) ή προξενία και[ί] ή πολιτεία. Στό 53, 28-29, 55-57 καθορίζεται ότι κληρονομείται τό δικαίωμα του πολίτη, και[ί] ως άρμόδια όργανα οί προστάτες που άφείλουν νά ένεργήσουν έν το[ί]ς έννόμοις χρόνοις· 63, 22-24· *I.v. Magnesia*, 90, 28-29· 101, 28, 32-33· 104, 13-14· *Delphinion*, 152 B 48· 152a, 3-4· 153, 29-32· 154, 22-24· *I.v. Assos*, 8, 17-18· *I.v. Mylasa*, 633, 3-4· *I.v. Smyrna*, 579, 30-32, 60-61· 582, 21-24· *D.W.S. Hunt, δ.π., σ. 46 στ. 13-15, 27-28*· *I.v. Iasos*, 82, 59-60· 608, 26-27· *Tit. Cal.* 17 B 10-11· *IG, 9*₂, 507, 29· *IG, 9*₂, 508, 10-13· *IG, XII*, 9, 4, 10· *IG, XII* 5, 869, 67-68· *Didyma II*, 487, 5-6· *SEG*, 38, 1061, 10· *J. Bousquet-Ph. Gauthier, δ.π., σ. 14 στ. 25.*

212. Βλ. *F.W. Walbank, The Hellenistic World*, Fontana 1981, σ. 148.

213. Βλ. *I.v. Priene*, 53, 28-29, όπου οί προστάτες παρουσιάζουν σχέδιο ψηφίσματος για την άπονομή πολιτείας σέ δικαστή, γραμματέα και[ί] τούς άπογόνους τους. *Delphinion*, 152 A, 15-17: ή πρόσκληση από πρυτανείο, στην κοινή έστία της πόλεως γίνεται από τόν πρύτανη και[ί] τό βαουλέα. *Didyma II*, 487, 10-13: *όπως δέ ά[πό] προξενία άναργαφή και[ί] τό ψάφισμα έν τω[ί] έμφανεί, καθ' όν κα[ί] τρόπον [φαιν]ηται επιτάδειον έμειν, έπιμείλιαν ποιήσασθαι το[ί]ς ένάρχο[ι]ς[ε] άρχοντας.* *I.v. Mylasa*, 633, 4-5, όπου οί έξεταστές άφείλουν νά άναργάρουν δηλαδή νά τοιχοκολλήσουν προσωρινά τά ψηφίσματα. Για την άναργαφή

Ἰδιαίτερη σημασία εἶχε ἡ πρόσκληση τῶν δικαστῶν καὶ τοῦ πρεσβευτῆ στοῦ πρυτανεῖο²¹⁵ καὶ ἡ συμμετοχὴ τους στὶς θυσίαις μὲ τὸ *ιερεῖον, ἐφέστιον* ἢ *ἐνέστιον*.²¹⁶

Οἰκονομικὰ Θέματα

Τὰ κείμενα ποῦ ἀναφέρονται στοῦ θεσμοῦ τῶν ξενικῶν δικαστηρίων στὴ Μικρὰ Ἀσία, μᾶς κατατοπίζουν καὶ γιὰ τὶς ἀπαραίτητες κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ διαδικασίες:

1) Ἡ κάλυψη τῆς διαβίωσης τῶν δικαστῶν ἀπὸ τὴ φιλοξενούσα πόλη περιελάμβανε ὅπως ἦταν φυσικὸ τὰ ὁδοπορικὰ ἔξοδα τῶν ἰδίων, τοῦ γραμματέα τους καὶ τοῦ δικασταγωγοῦ ποῦ ὀνομαζόταν *πορήμιον, μεθόδιον* ἢ *ἐφό-*

ψηφίσματος βλ. L. Robert, *Hellenica*, VII 188, 7: «il n'y est point question d' une stèle sur laquelle serait transcrit le décret. Il s'agit de cette exposition temporaire, par affichage, des documents publics» IG, XII V, 722, 10-12, 40-42 IG, XII 3, 172, 45-47 καὶ συμπλήρωση τοῦ L. Robert, *Op. Min.*, I, σσ. 6-7 I.v. *Smyrna*, 578, 8-10 579, 29-32 582, 21-24 I.v. *Erythrai*, 122, 8-9, 37-38 Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σ. 114, στ. 11-13, οἱ στρατηγοὶ στεφανώνουν τὸν Ἡλίοδωρο μὲ χρυσοῦ στέφανο καὶ χάλκινη εἰκόνα καὶ μερμινοῦν γιὰ τὴν ἀναγραφή τοῦ ψηφίσματος. Στὴν προκειμένη περίπτωση ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐκτέλεση τοῦ ψηφίσματος. Γενικὰ γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες τῶν στρατηγῶν βλ. Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 119.

214. Στὴν πλειοψηφία τῶν κειμένων ὡς ἀρμόδιος ἀναγγελίας τῶν τιμῶν ὀρίζεται ὁ ἀγωνοθέτης, ὅπως στὶς ἑξῆς περιπτώσεις: I.v. *Priene*, 8, 30-32 44, 22-23 47, 15-16 53, 69-70 54, 64-66 59, 22-24 60, 15-16 61, 20-21 63, 12-13 I.v. *Magnesia*, 15b, 12-13 I.v. *Mylasa*, 632, 28-29 I.v. *Kyme*, 2, 12-14 I.v. *Ilion*, 51, 9, 15-16 I.v. *Assos*, 7, 19-20, 26-29 8, 20-21 I.v. *Erythrai*, 112, 1-3 122, 45-46 I.v. *Smyrna*, 579, 17-18, 24-25 582, 1-3, 12-13 I.v. *Iasos*, 80, 16-19 83, 20-22 608, 19-20 609, 17-18 I.v. *Lampsakos*, 33, 20-23 Ἀ.Π. Στεφάνου, *δ.π.*, σ. 141, στ. 18-19 IG, XII 3, 172, 27, 36-37 καὶ συμπληρώσεις ἀπὸ τὸ L. Robert, «Notes d'epigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 6 Herzog, *Koische Forschungen und funde*, Λυβία 1899, σ. 190, 4-6 *Delphinion*, 152a, 7-8. Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐπιγραφή *Delphinion*, 152, 46-48, στοῦ σκέλος ποῦ ἀναφέρεται στὶς τιμές ποῦ προσφέρει ἡ Μήθυμνα στοὺς Μιλήσιους δικαστές, τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἀναγγελίας τῶν στεφάνων τὴν εἶχαν οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τὸ I.v. *Lampsakos*, 34, 27-28) στοῦ τμήμα ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἐρεσό, ἡ ἀναγγελία γίνεται ἀπὸ τὸν κήρυκα (στ. 77-78, 83) μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ χοροστάτη δταν αὐτὴ γίνεται κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Διονυσίων ἢ τοῦ γυμνασιαρχοῦ γιὰ τὰ Πτολεμαίαια καὶ τὰ Ἡράκλεια (στ. 88-89). Γιὰ τὴν ἀναγγελία τῶν στεφάνων φροντίζουν οἱ τιμοῦχοι: I.v. *Mylasa*, 634, 18-19 ὁ γραμματέας στὴν I.v. *Magnesia*, 101, 33-34 στὴν IG, XII 5, 869, 59-62 ἡ ἀναγόρευση τῶν τιμῶν καὶ τῶν στεφάνων γίνεται ἀπὸ τὸν ἀρχοντα ποῦ ἔχει ὀρισθεῖ ἐκεῖνο τὸ χρόνο. Στὴν ἐπιγραφή ποῦ ἀναφέρεται στοῦ ἄρθρο τῶν J.Bousquet-Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 14, στ. 24-27 ὡς ἀρμόδιοι ἀναγορεύσεως στοὺς καθ' ἔτος γυμνικοὺς ἀγῶνες ἀναγορεύονται οἱ πρόβουλοι.

215. Βλ. I.v. *Ilion*, 51, 16-18 *Delphinion*, 152 A 15-17, C 100-101.

216. Βλ. L. Robert, «Décret de Parion», *Op. Min.*, I, σσ. 92-94 καὶ τὶς ἐκεῖ σημειώσεις.

διον,²¹⁷ ἐνῶ μιά μόνο ἐπιγραφή κάνει λόγο γιά μισθοδοσία δικαστηρίου.²¹⁸
Ἐπίσης ἐπιβαρυνόταν:

2) Τίς δαπάνες διαμονῆς, ὅπως προκύπτει ἀπό ἐπιγραφή τοῦ 2ου π.Χ. αἰ., τῆ συνοδεία κατὰ τὴν ἐπιστροφή στο κράτος τους, δεδομένου ὅτι προβλέπονται *συμπαραπομποί*, ὡς ἐγγύηση τῆς ἀσφαλοῦς μεταφορᾶς τους.²¹⁹

3) Τὴν προσφορά ξενίων σὲ δικαστές.²²⁰ Ξένια ὁμως ἐδίδοντο, ὅπως συχνὰ εἶδαμε καὶ ἀπὸ τὴν ἔκκλητο πόλη στοὺς πρεσβευτὲς πού τῆς διεβίβαζαν τίς τιμητικὲς ἀποφάσεις τῆς πατρίδας τους.²²¹

4) Τὰ ἔξοδα τῶν ταφικῶν τελετῶν, σὲ περίπτωση πού ὁ δικαστὴς ἀπεβίωνε στὴν αἰτούσα πόλη πρὶν ὀλοκληρώσει τὴν ἀποστολή του.²²²

Ἐπίλογος

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τοῦ θεσμοῦ πού ἐπιχειρήσαμε συμπεραίνονται:

A) Στὸ νομικὸ πεδίο:

Οἱ ξένοι δικαστὲς ἀπετέλεσαν συνήθη νομικὴ πρακτικὴ εὐρέως διαδεδο-

217. Βλ. γιά τὴ χρήση τοῦ ὄρου *μεθόδιον* ἀντὶ ἐκείνου *ἐφόδιον*, L. Robert, «Etudes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, II, σ. 1182· ἰδ., «Notes d'épigraphie hellénistique», *Op. Min.*, I, σ. 92· *I.v. Priene*, 63, 32· *Delphinion*, 152 A, 6-8, 11-14, C 102-103, 104-6. Ἐξοδα μεταβάσεως δικαιολογοῦσαν καὶ στὸ δικασταγωγό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τοὺς στ. 104-106. Ἐφόδιο σὲ δικαστὴ μαρτυρεῖται σέ: M. Schede, *δ.π.*, σ. 23, στ. 43-44. Γιά τὸ ἴδιο θέμα βλ. D.W.S. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 35-36· *I.v. Lampsakos*, 34, 37-38· *I.v. Smyrna*, 579, 43-44.

218. Βλ. G. Deschamps-G. Cousin, «Inscriptions du temple de Zeus Panamaros», *BCH* 15 (1891), σσ. 200-201.

[..... Ἀ]φ[ί]ον κ̄ ἀτλῶς καὶ φιλο-
τίμωσ, καὶ μετὰ πάντα τὰ τῆς ἀρχι-
ρωσύνης ἀναλώ[μ]ατα δούς τῆ πα-
τριδι μισθοδοσίαν ξενικοῦ
δικαστηρίου ἀργυρίου (‘σ καὶ στρώ-
σας λευκολίθω ἐν τῇ ἀγορᾷ πό-
δας αφ, καθὼς καὶ τὰ κρωθέν-
τα περὶ αὐτῶν ψηφίσματα δηλοῖ,
ἐγγεγραμμένοι τοῖς δεκαπρώτοις
ὡς ἐπτηγεῖλατο. Νεωκ[λ]ήρος Θρά-
σων Ἱεροκλέους Λέων· Ἴε.

219. Βλ. *Delphinion*, 152 A, 14-15, C 94-95· *I.v. Magnesia*, 15 b, 24-26· *I.v. Kyme*, 2, 9· *I.v. Iasos*, 608, 32-34· *IG*, XII V, 722, 16-18· D.W.S. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 37-39· Ἀ.Π. Στεφάνου, *δ.π.*, σ. 141, στ. 19-21.

220. Βλ. *IG*, XII V, 722, 15-16· *IG*, 9, 508, 18-19· *I.v. Kyme*, 2, 7· *I.v. Iasos*, 608, 31-32· *Delphinion*, 152 C, 102-104· *I.v. Magnesia*, 101, 48-49· Γιά τὰ ξένια βλ. P.J. Rhodes, «Ξένια and Δεῖπνον in the Prytaneum», *ZPE* 57 (1984), σσ. 193-199.

221. Βλ. *I.v. Priene*, 49, 10-11· 53, 74-75· 54, 69-70· *I.v. Magnesia*, 15 b, 22· 101, 81-82.

222. Βλ. J. Martha, «Inscription métrique de Paros», *BCH* 6 (1882), σσ. 247, 248.

μένη στην όποια προσέφευγαν οί έλληνικέσ πόλεις. Ώς άποδείξεισ παρατίθενται πολυάριθμεσ σχετικέσ έπιγραφέσ, ή χρήση του ένεστώτα χρόνου όταν άναφέρεται σέ τέτοιασ μορφήσ δικαστήρια²²³ (έν τοίς πεμτομένοισ δικαστήριοίς) και ή περιγραφή τών άποδιδομένων τιμών και προνομίων. Οί τιμέσ και τά προνόμια αυτά δέν έννοούσαν άπλώς τίσ διεθνείσ σχέσεισ, ούτε συνιστούσαν μόνο έκφραση ένγνωμοσύνησ γιά τήν εύθυκρισία τών δικαστών αλλά είχαν και χαρακτήρα κινήτρου γιά τούσ λειτουργούσ πού θά έκαλούντο μελλοντικά νά άπονεύμουν δικαιοσύνη, γνωρίζοντασ ότι ή άρωγή και ή άρετή τουσ θά έκτιμώντο δεόντωσ.²²⁴ Επίσημ ή πρόσκληση ξένων δικαστών άποσοβούσε τόν κίνδυνο ύποκειμενικότητασ και δωροδοκίασ,²²⁵ άν και δέν άποκλείονται παρόμοιεσ τάσεισ, όποτε οί κατηγορούμενοι παραπέμπονταν σέ δικαστήριο όρισμένο άπό τούσ πολίτεσ.

Ή έφαρμογή τών τοπικών νόμων τών πόλεων όπου κρινόταν ή διαφορά έκανε τούσ δικαστέσ γνωστέσ τών έσωτερικών δικαίων τών έλληνικών πόλεων²²⁶ και ιδιαίτερα όσουσ άσκούσαν αυτά τά καθήκοντα κατά τακτά διαστήματα και σέ περιοχέσ άπομακροσμένεσ. Δέν άποκλείεται άλλωστε οί βασικοί κανόνεσ δικαίου²²⁷ τών πόλεων ύποδοχής και άποστολήσ νά διαπνέονταν άπό τό ίδιο πνεύμα, άν μάλιστα ληφθούν ύπ' όψη οί δεσμοί συμμάχιασ πού διατηρούσαν. Ή κινήτικότητα και ή εύρύτητα πνεύματοσ τών δικαστών, πού παρατηρεΐται κατά τούσ έλληνιστικούσ χρόνουσ, όδήγησε στή διεϊσδυση στοιχείων του ένόσ τοπικού δικαίου στο άλλο, και κυρίωσ

223. Βλ. Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σ. 113-114, 122: «L'emploi du présent et la mention, sans plus de précision, des "autres cités" montrent qu'au moment où le décret fut adopté, l'envoi de juges par les Sardiens au dehors n'était pas considéré comme un fait exceptionnel, ni comme un fait nouveau».

224. Βλ. *I.v. Priene*, 8, 12-15· 42-45· 50, 10-15· 53, 13-17, 34-36, 60-61· 54, 12-15, 31-33, 55-56· 59, 12-13· 61, 12-14· 63, 21-22· *I.v. Magnesia*, 101, 16-17, 49-51· *Delphinion*, 154, 5-7· D.W.S. Hunt, *δ.π.*, σ. 46, στ. 19-22, 39-41· L. Robert, «Décret de Lébédos», *Hellenica* 11-12, σ. 205, στ. 18-21· *ιδ.*, *δ.π.*, σσ. 210-211, στ. 13-15· *CIG*, 3184, 10-15· *IG*, XII 5, 869, 68-69 και ή συμπλήρωση πού πρότεινε ό L. Robert, «Etudes d'épigraphie grecque», *Op. Min.*, II, σ. 1182· *IG*, XII V₂, 870, 12-14· *IG*, XII V, 722, 52-53, 58-60· *IG*, 9, 508, 27-30· *I.v. Ilios*, 51, 18-19· *CIG*, II, 3568^a, 31 έπ.: *I.v. Iasos*, 75, 12-13· 78, 11-15· 82, 46-50· 608, 14-17· 609, 10-11· *I.v. Erythrai*, 117, 7-14· 122, 27-31· 506, 10-15· *I.v. Assos*, 7, 2-5· 8, 10-12· *I.v. Smyrna*, 579, 12-14· 580, 11-12· 582, 13-15· 583, 12-14· *I.v. Kyme*, 2, 1-2· Ph. Gauthier, *δ.π.*, σσ. 113-114 στ. 10-11· J. Bousquet-Ph. Gauthier, *δ.π.*, σ. 14 στ. 33-35.

225. Βλ. D. Magie, *δ.π.*, σσ. 113· Ph. Gauthier, «Les Rois hellénistiques et les juges étrangers», *Journal des Savants*, Ίούλιοσ-Δεκέμβριοσ 1994, σ. 165. L. Robert, «L'épigraphie», *Op. Min.*, V, σ. 80· Am. Hauvette-Besnaut- M. Dubois, «Antiquités de Mylasa II Inscriptions», *BCH* 5 (1881), σ. 102, 7, 3-4: [...έγδικοσ δέ ύπ'ό τοϋ δήμου κατασταθείσ κατά τών φθειράντων τά ξενικά δικαστήρια..., σόγλια σσ. 103-104.

226. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 777.

227. Βλ. *IG*, XII 9, 4, 6-7: άννευόσαντο δέ κα[ί] έν τή βουλ[ή] και τ[ῶ] δήμω και έδί-δα[ξαν τ]ά άρχ[ῆ]θεν ύπαρχοντα[ς] ταίς πόλεουσ πρ[ὸς] άλλήλασ συνγενικά δίκαια.

σ' ἐκεῖνο τῆς πόλεως τῶν ξένων δικαστῶν, καταλήγοντας στὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου.²²⁸ Τὴν περίοδο αὐτὴ οἱ μετάπεμπτοι προσκαλοῦνται ἢ διατάσσονται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς μονάρχες.²²⁹

Β) Στὸν πολιτικό τομέα:

Ἡ λειτουργία τῶν ξενικῶν δικαστηρίων εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν παρακμὴ τῶν ἀντιστοίχων τοπικῶν. Ἡ παρακμὴ αὐτὴ ἀντανακλᾷ τὴν ταραχῶδη πολιτικὴ ζωὴ καὶ τὴν φθίνουσα πορεία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καθὼς ὅπως εὐστοχα ἔχει παρατηρηθεῖ, ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἀποτελοῦσε ἔκφραση τόσο τῆς κυριαρχίας τῆς πόλεως ὅσο καὶ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη.²³⁰ Τὰ μετάπεμπτα δικαστήρια ἔχουν σκοπὸ τὴ λύση ἢ ἐπίλυση τῶν διενέξεων μεταξὺ πολιτῶν, ἐνέργειες ποὺ συνέβαλαν στὴν ἐπαναφορὰ τῆς ὁμαλότητος καί, σύμφωνα μὲ τοὺς συντάκτες τῶν σχετικῶν ψηφισμάτων, τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.²³¹ Οἱ δικαστῆς αὐτοὶ οἱ ὅποιοι, ὅταν δὲν ἐπιτελοῦσαν δικαστικὰ καθήκοντα, ἐμφανίζονται ὡς φορεῖς πολιτικῶν ἢ ἄλλων ἐξουσιῶν,²³² συνιστοῦν τὴν ἐσχατὴ λύση στὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης, διότι παρὰ τὴ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ σ' ὅλο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, πόλεις τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ καὶ δικαστικὴ ζωὴ παρέμειναν εὐρωστες, κατ' ἐξοχὴ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Ρόδος, δὲν τὸν υἱοθέτησαν. Ἀναλυτικότερα, στὴ μὲν πρώτη περίπτωσις ἡ ἀπουσία μεταπέμπτων δικαστῶν ὀφείλεται στὸ ἐνδιαφέρον τῶν πολιτῶν γιὰ τὴν πατριδα τους καὶ στὴν ἀποφυγὴ σοβαρῶν ἀνοικτῶν συγκρούσεων μεταξὺ συμπολιτῶν· στὴ Ρόδο, ἡ ἰσορροπία ποὺ ἐξασφάλιζε τὸ καθεστῶς καθὼς ἐπίσης ἡ οικονομικὴ εὐρωστία τὴν ὁποία ἐγγυῶντο ἡ ἀνῆση τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, δὲν δημιουργοῦσαν ἀφορμὴ γιὰ ἐπίκληση μεταπέμπτων.²³³

228. Βλ. Ἰ. Βελισσαροπούλου-Καρακώστα, *Θεσμοὶ τῆς ἀρχαιότητος*, σ. 212: «σὲ τελικὴ ἀνάλυση, ἡ κατάρτιση συμβάσεων δικαστικῆς ἀγωγῆς (σύμβολα) καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ξένων δικαστῶν συντέλεσαν στὴν ἐναρμόνιση τῶν τοπικῶν ἑλληνικῶν δικαίων, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὸν τομέα τοῦ δικονομικοῦ δικαίου». L. Robert, *Ξένιον*, σσ. 778, 779· F.W. Walbank, *ὁ.π.*, σσ. 144-145· Ὁ M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Hellenistic World*, τόμ. 2, Ὁξφόρδη 1941, σ. 1114, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐνοποίηση τῶν δικαίων δὲν εἶναι τεκμηριωμένη ἀπὸ γεγονότα: «The practice of the courts, especially that of the foreign judges, may have led to some unification of civil law, but this is a mere conjecture, unsupported by any facts».

229. Γιὰ τὴν πρόσκληση δικαστῶν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς βλ. F.W. Walbank, *ὁ.π.*, σ. 144· V. Ehrenberg, *The Greek State*, Λονδίνο 1969, σ. 218· N. Lewis, *Life in Egypt under Roman Rule*, Ὁξφόρδη 1983, σσ. 186-187.

230. Βλ. Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103.

231. Βλ. L. Robert, «L' épigraphie» *Op. Min.*, V, σσ. 80-81· Ph. Gauthier, *Symbola. Les étrangers et la justice dans les cités grecques*, Ναντὶ 1972, σσ. 345-46.

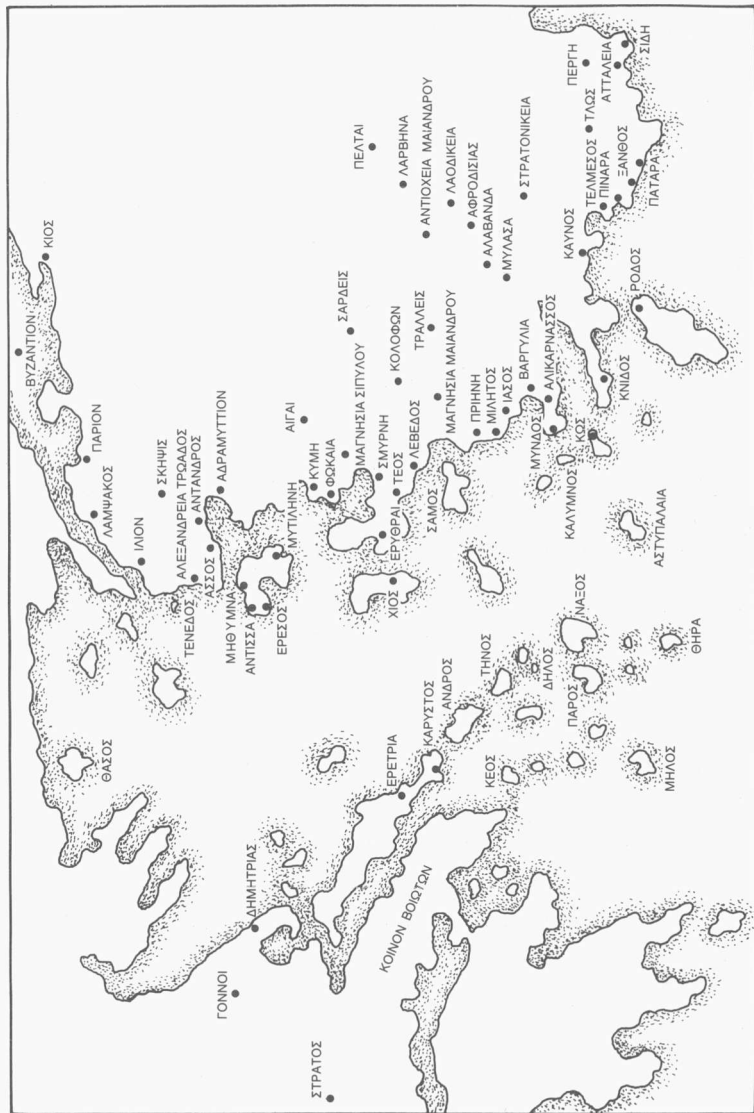
232. Βλ. Ph. Gauthier, *Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, σσ. 118, 119, 124.

233. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 777· Ph. Gauthier, *Πρακτικά*, σ. 103: «Dans les deux premières (ἐννοεῖται τῆς Ἀθῆνας καὶ τῆς Ρόδου), la permanence et l'efficacité des tribunaux civils tirés au sort va de pair avec l' enracinement ancien de la démocratie et avec la paix sociale».

Τὰ κείμενα πού ἔχουμε μέχρι τώρα στή διάθεσή μας, ἂν καί ἀνέρχονται σέ δεκάδες, δέν ἀρκοῦν γιά νά φωτίσουν ἐπαρκῶς τὸ τεράστιο θέμα τῶν ξένων δικαστῶν στή Μικρὰ Ἀσία. Μιά σημαντική πτυχή τοῦ θέματος εἶναι ἡ διαδικασία πού προηγεῖτο τῆς αἰτήσεως δικαστηρίου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ἐλαμβανόταν ἡ ἀπόφαση νά ζητήσῃ ἡ πόλι δικαστὲς ἀπὸ κάποια ἄλλη ἀντίστοιχη.²³⁴ Δυστυχῶς, ἡ πτυχή αὐτὴ ὅπως καί πολλές ἄλλες παραμένει σκοτεινὴ. Οἱ πληροφορίες αὐτὲς θὰ ἦταν χρήσιμες γιά νά κρίνουμε τὴν ἐσωτερικὴ ὀργάνωση τῶν πόλεων καὶ κυρίως τὸν ἀκριβῆ ρόλο τῶν ὀργάνων πού ἦταν ἐπιφορτισμένα μὲ δικαστικὲς ἀρμοδιότητες. Ἐπιπλέον θὰ ἀντλούσαμε στοιχεῖα γιά τὴν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε ἐν γένει στὸν τομέα τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης στὶς πόλεις πού εἶχαν προσφύγει στὰ ξενικὰ δικαστήρια.

Εἶναι καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα τῶν ξένων δικαστῶν, ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος, γιά τὰ ὁποῖα περιμένουμε περισσότερες πληροφορίες ἀπὸ νεότερα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα.

234. Βλ. L. Robert, *Ξένιον*, σ. 770.

Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ περιοχὲς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας ποὺ δέχθηκαν ἢ ἀπέτειλαν δικαστὲς ἀπὸ ἢ πρὸς τὶς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας [βλ. Κατάλογο Περιοχῶν, σσ. 82-83]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

* (ἀριθμός με ἀστερίσκο) = ἀποστέλλουσα πόλη

1, 2 ... = αἰτούσα πόλη

X = ἄγνωστη ἀποστέλλουσα πόλη

Ψ = ἄγνωστη αἰτούσα πόλη

8X = ἀριθμός με X δηλώνει ἔλευση δικαστῆ ἀπὸ ἄγνωστη πόλη καὶ ταυτόχρονη ἀφιξη δικαστῶν (με τὸν ἴδιο προορισμὸ ἀπὸ ἄλλες, γνωστὲς πόλεις)

Ἄδραμύτιον (50)

Αἰγαί (17*)

Ἀλάβανδα (49)

Ἀλεξάνδρεια Τρωάδος (9)

Ἀλικαρνασσός (58*)

Ἄνδρος (50*, 57*)

Ἄντανδρος (4*)

Ἀντιόχεια Μαϊάνδρου (29)

Ἄντισσα (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸ)

Ἄσσοι (3*, Ψ)

Ἀστυπάλαια (6*, 8*)

Ἀττάλεια (37*, 54*)

Ἀφροδισιάς (52*)

Βαγγύλια (2, 39, 40, 47)

Βοιωτῶν κοινόν (59)

Βυζάντιον (18)

Γόννοι (44)

Δῆλος (41*)

Δημητριάς (61)

Ἐρεσός (12*, 17, Ψ)

Ἐρέτρια (19)

Ἐρυθραί (10, 29*, Ψ, 30, 31*, 32*, 34, 43*, 52, 53, 54, 55, 56)

Θάσος (7*)

Θήρα (42)

Ἰασός (15, 26, X, 27*, 28*, Ψ, Ψ)

Ἴλιον (41)

Κάλυμνος (27)

Κάρυστος (49*)

Καῖνος (23*, 24*)

Κέος (42*)

Κίος (38*)

Κνίδος (20, 21*)

Κολοφών (14, 28, 51)

Κύμη (40*)

Κῶς (Ψ, 30*, 41*)

Λάμψακος (Ψ, 51*, 57*)

- Λαοδικαία ἐπὶ Λύκω (16)
Λάρβηνα (46)
Λέβεδος (33)
Μαγνησία Μαιάνδρου (1, 20*, 46*, 61*)
Μαγνησία Σιπύλου (38)
Μήθυμα (17)
Μήλος (5*)
Μίλητος (17*, 18*, 19*, 25*, Ψ, 44*, 45*, 58*)
Μύλασα (31, Ψ, 35*, 37, Ψ, 60)
Μύνδος (58*)
Μυτιλήνη (43)
Νάξος (57*)
Ξάνθος (55*)
Πάριον (11, 12)
Πάρος (41*, 60*)
Πάταρα (X)
Πέλται (4)
Πέργη (5)
Πίναρα (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸ)
Πριήνη (1*, 2*, 8, 8X, 9*, 10*, 11*, 13*, 14*, 15*, 16*, Ψ)
Ρόδος (26*, 41*, 59*)
Σάμος (17*, 33*, 47*, 58)
Σάρδεις (Ψ)
Σίδη (53*)
Σκῆψις (Ψ)
Σμύρνη (6, 7, 21, 22*, 23, 24, 25)
Στρατονίκεια (3, 22, 36)
Στράτος (45)
Τελμεσσός (ἀναγράφεται χωρὶς ἀριθμὸ)
Τένεδος (32)
Τέος (39*)
Τῆνος (34*, 36*, 48*)
Τλώς (56*, X)
Τράλλεις (35, 48)
Φάκαια (8*)
Χίος (13, 57)